

تحلیل آماری دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی در فرایند مقایسه اندیشه‌ها

هانی زعفرانی^۱

جمال الدین حیدری فطرت^۲

دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۰۴

چکیده

تعیین مذهب راویان، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های راوی‌شناسی است که دانشمندان رجالی بدان پرداخته‌اند. شیخ طوسی (م ۴۶۰ق) از اندیشمندان رجالی دوره متقدم نیز در نگاشته‌های رجالی و غیر رجالی خود، به این مهم، پرداخته است. او به هنگام بیان مذهب راویان، گاه، دیدگاه‌هایی مطرح می‌کند که بحث‌برانگیز است. این دیدگاه‌های بحث‌برانگیز، گاه متفردانه بوده، گاهی دارای معارض است و گاه در میان خود آثار شیخ طوسی، دچار تضاد شده است. این حجم از دیدگاه‌های بحث‌برانگیز شیخ طوسی، ما را بر آن می‌دارد که به منظور بهره‌گیری بهتر از دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه ایشان، آثار او را مورد بررسی و سنجه قرار دهیم. در این پژوهش، نخست با روش کتابخانه‌ای به گردآوری داده‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی در آثار رجالی و غیر رجالی وی پرداخته شد. سپس تحلیل آماری این داده‌ها در دستور کار قرار گرفت تا با مقایسه دیدگاه‌های وی با اندیشه‌های زمان او و دوران معاصر، تصویری روشن از فرایند دیدگاه‌پردازی شیخ در وادی مذهب‌شناسی راویان ارائه شود.

واژگان کلیدی

مذهب راوی، فطحی، واقفی، راوی‌شناسی، رجال

۱. دانش‌آموخته سطح سه مرکز تخصصی علوم حدیث قم.

۲. مدرس مرکز تخصصی علوم حدیث قم؛ heidarifetrat@chmail.ir

پیش‌گفتار

یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های راوی‌شناسی، تعیین مذهب راوی است که منابع رجال، این مهم را بر عهده دارند. این موضوع نزد شیخ طوسی (م ۴۶۰ق) نیز مهم جلوه نمود تا جایی که در مقدمه کتاب الفهرست، خود را ناچار از بیان اعتقاد راویان دانسته و می‌نویسد:

فَلَا بُدَّ مِنْ أَنْ ... أُبَيِّنَ عَنِ اعْتِقَادِهِ وَ هَلْ هُوَ مُوَافِقٌ لِلْحَقِّ أَمْ هُوَ مُخَالَفٌ لَهُ.

وی علاوه بر این که در دو کتاب الفهرست و الرجال، حجم قابل توجهی از دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه خود را در مورد راویان بیان کرده، در سایر کتاب‌های حدیثی، کلامی، اصولی و فقهی‌اش نیز به موضوع مذهب راویان اشاره‌هایی داشته است. جالب توجه آن که در برخی موارد، میان دیدگاه شیخ طوسی در کتاب‌های مختلف، اختلافاتی به چشم می‌خورد. از دیگر سوی، در موارد قابل توجهی، میان اندیشه شیخ با دیدگاه دیگر رجالیان پیشین، معاصر و یا پسین، تعارض و اختلاف نظر یافت می‌شود. در بسیاری موارد نیز شیخ با وجود سکوت سایر رجالیان، به یک راوی نسبت فساد مذهب می‌دهد که این اظهار نظرهای تک و منفردانه ایشان، محل تأمل است.

وجود این دیدگاه‌های بحث برانگیز در آثار شیخ طوسی سبب شده که برخی رجالیان و فقهایی متأخر، شیخ را به اشتباهات بسیار در وادی تعیین مذهب راوی متهم کنند؛ بی‌آنکه به گردآوری همه این دیدگاه‌ها و تحلیل و تطبیق آن پرداخته باشند. این مسأله، ضرورت ارزیابی دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی را در همه آثارش برمی‌نمایاند. کشف میزان صحت و سقم دیدگاه‌های شیخ طوسی می‌تواند باعث تغییر دیدگاه اندیشمندان فقه و حدیث، نسبت به مذهب برخی راویان شود. خروج بسیاری از روایات از محدوده روایات «موثق» و ورود به دایره روایات «صحیح»، از دستاوردهای این پژوهش است.

هرچند که پایان‌نامه‌ها و مقالات فراوانی درباره مذهب برخی راویان اختلافی تدوین شده و مذهب‌شناخت راویانی چون اسماعیل بن ابی‌زید سکونی، غیاث بن کلوب، اسحاق بن عمّار و حفص بن غیاث را در دستور کار قرار داده و در برخی موارد، دیدگاه‌های مذهبی شیخ طوسی را به چالش کشیده‌اند، ولی هیچ پژوهشی، ارزیابی دیدگاه‌ها و عملکرد شیخ طوسی را در شناخت مذهب راویان به شکل گسترده ولی کلی و تطبیقی، در دستور کار قرار نداده است.^۳

برای دستیابی به این مهم، در آغاز، دیدگاه‌های شیخ طوسی در بیان مذهب راویان در تمامی نگاهشده‌های وی، شامل الفهرست، الرجال، تهذیب الاحکام، عدّة الاصول، الغیبة و تلخیص الشافی

۳. گفتنی است که در جریان این پژوهش، مقاله‌ای با عنوان «نگرشی نو به واقعه اصحاب امام کاظم (ع) در رجال طوسی» در شماره سوم نشریه پژوهش‌های رجالی منتشر شد که به نسبت‌های «وقف» در کتاب الرجال شیخ طوسی پرداخته است.

جمع‌آوری شد. سپس به مقایسه این دیدگاه‌ها با دیدگاه دیگر رجالیان متقدم و همچنین اهم رجالیان معاصر، شامل آیت الله عبد الله مامقانی (م ۱۳۵۱ق) در کتاب تنقیح المقال، آیت الله سید ابوالقاسم خوبی (م ۱۴۱۳ق) در کتاب معجم رجال الحدیث و آیت الله سید موسی شبیری زنجانی در نرم افزار درایة النور پرداخته شد. در نهایت، بر مبنای تحلیل آماری، دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. گفتنی است که نرم افزار «درایة النور» بر پایه دیدگاه‌های رجالی آیت الله سید موسی شبیری زنجانی تنظیم شده است که دیدگاه نهایی نرم افزار را درباره راویان، در محیط «اسناد»، سربرگ «راوی»، زبانه «توصیف» می‌توان دید.

در جمع‌آوری اطلاعات اولیه این پژوهش، به چند نکته دقت شده است:

۱. با توجه به انتقال مفهوم «غلو»، از یک پدیده مذهب‌شناسانه به وادی تضعیف، که ضعف راوی متهم به آن را به دنبال داشته و دارد، اظهار نظرهای غالی‌پندارانه شیخ طوسی از این پژوهش خارج شد.
۲. برخی از راویان مشهور عامی، چون نعمان بن ثابت ابوحنیفه^۴ و محمد بن شهاب زهری^۵، که در عین دشمنی با اهل بیت^{علیهم‌السلام}، تنها در الرجال طوسی در شمار اصحاب ائمه^{علیهم‌السلام} نامبردار شده‌اند، از جامعه آماری این پژوهش خارج شده تا در بررسی‌های آماری، گمانه‌ای بر شکل‌گیری یک تفرّد از سوی شیخ طوسی در ذهن خواننده ایجاد نشود. روشن‌بودن مذهب ایشان را می‌توان عامل اشاره نکردن شیخ طوسی به مذهبشان دانست و سکوت وی را نمی‌توان به معنای انکار مذهب فاسد شمرد.
۳. در دو برهه تاریخی حسّاس، یعنی پس از شهادت امام صادق و امام کاظم^{علیهم‌السلام}، دو موج بزرگ انحراف عقیده فطحیه و واقفه ایجاد شد که تعدادی از شیعیان را نیز با خود همراه کرد. اما خیلی زود این موج فروکش کرد و بسیاری از راویان و اصحاب ائمه^{علیهم‌السلام}، پس از مدتی کوتاه، به مذهب حق بازگشتند.^۶ با توجه به کوتاه بودن دوران فساد مذهب ایشان، این انحراف عقیده در فعالیت‌های حدیثی آنان تأثیری نداشت. در نتیجه محدّثان و رجالیان شیعه، گویی که اساساً آنان را مسبوق به فساد مذهب ندانسته، این فساد کوتاه را در کارنامه ایشان ثبت نکردند. از این رو در این پژوهش نیز این تردید کوتاه‌مدت در شناخت مذهب

۴. شیخ طوسی نام او را ذکر کرده و وی را «صاحب المقالة» می‌خواند. (رجال الطوسی، ش ۴۶۹۲)

۵. شیخ طوسی او را با لفظ «عدو» یاد می‌کند. (رجال الطوسی، ش ۱۲۱۸)

۶. جهت کسب اطلاعات بیشتر، ن. که رجال الکشی، فصل الفطحیه، ص ۲۵۴، ش ۴۷۲ و فصل فی الواقفه، ص ۴۵۵، ش ۸۶۰.

- حق، به عنوان فساد مذهب این راویان در نظر گرفته نشده است. نمونه آن، راویانی همچون رفاعه بن موسی، حمّاد بن عیسی، جمیل بن ذرّاج و یونس بن یعقوب است که به تصریح شیخ طوسی در کتاب الغیبة، از گرویدگان به مذهب واقفه و رجوع کنندگان از آن به شمار می‌روند ولی در هیچ‌یک از کتب رجالی متقدّم، به این فساد مذهب، متهّم نشده‌اند.^۷
۴. فساد مذهب راویان در جوانی و پیش از ورود به عرصه تحمّل و ادای حدیث نیز نقشی در فعالیت‌های حدیثی راویان نداشته است؛ از این رو، در این پژوهش مورد توجه قرار نگرفته است. به عنوان نمونه، عامی بودن محمّد بن مسعود عیاشی در ابتدای عمر وی،^۸ مدّ نظر قرار نگرفته و در نتیجه، وی، امامی مطلق دانسته شده است.
۵. هرچند که در مفهوم وثاقت و مؤلفه‌های تشکیل دهنده توثیق، اختلاف نظرهای جدی در عصر حاضر وجود دارد، ولی با گردآوری موارد به کار رفته این واژه در منابع متقدّم رجالی، درمی‌یابیم که صحت مذهب، یکی از عنصرهای اساسی واژه «ثقة» است.^۹ البته این نکته، ظهور اولیّه این واژه است ولی اگر در مواردی در کنار این واژه، تصریحی بر فساد مذهب راوی وجود داشته باشد، صراحت، بر ظهور مقدّم خواهد بود و حکم به فساد مذهب راوی می‌شود. از آن جایی که دیدگاه برخی رجالیان معاصر همچون محقق خوبی در خصوص واژه «ثقة» چنین نیست و به هنگام مواجهه ایشان با این واژه در اصول رجالی، اذعان به امامی بودن راوی نکرده است، در این پژوهش، این تفاوت مبنا در نظر گرفته شده و سکوت ایشان در برابر توثیق‌های رجالیان متقدّم به عنوان مخالفت با دیدگاه مذهب‌شناسانه وی در نظر گرفته نشده است.
۶. تعبیر توصیفی «مِن اصحابنا» بر یکسان‌پنداری میان رجالی و راوی دلالت دارد. از این رو اگر رجالیان شیعه برای برخی راویان از این تعبیر بهره برده‌اند به این معناست که وی را هم‌کیش خود و در نتیجه، صحیح‌المذهب می‌دانند. این برداشت، تا زمانی است که قرینه یا صراحتی بر خلاف آن وجود نداشته باشد. در موارد اندک این‌چنینی، تعامل ما با این واژه، همانند تعامل با واژه «ثقة» بوده و از ظهور اولیّه آن مبنی بر امامی بودن راوی، دست برمی‌داریم. راویانی چون علی بن حسن بن فضال و عبد الله بن بکیر از فطحیه و عبد الله بن جبّله کنانی از واقفیه، از این دست‌اند.^{۱۰}

۷. الغیبة، ص ۷۱. گفتنی است شیخ کشّی تنها یونس بن یعقوب را فطحی دانسته است. (رجال الکشی، ص ۳۴۵، ش ۶۳۹)

۸. و کان فی اول امره عامی المذهب و سمع حدیث العامة فاكثر منه ثم تبصر و عاد الینا و کان حدیث السن. (رجال النجاشی، ص ۳۵۰، ش ۹۴۴)

۹. جهت کسب اطلاعات بیشتر، ن. کن: الرسائل الرجالیة، ج ۱، ص ۶۹؛ اعتبارسنجی احادیث شیعه، ص ۴۳.

۱۰. رجال الکشی، ش ۶۳۹، عبد الله بن بکیر؛ رجال النجاشی، ش ۳۰۶، عبد الله بن جبّله؛ رجال النجاشی، ص ۲۵۷، ش ۶۷۶.

۷. نجاشی در مقدمه کتاب خود، انگیزه خویش از نگارش کتاب را گردآوری مؤلفان شیعه به منظور دفع شبهه برخی مخالفان، اعلام داشته است؛^{۱۱} بنابراین، تصمیم بر یادکرد مؤلفان سنی ندارد؛ جز این که نگارنده احادیث شیعی و معارف ائمه علیهم‌السلام باشند. در این صورت، موظف است که به یادکرد عامی بودن وی نیز بپردازد.^{۱۲} از این روست که از دیرباز، سکوت‌های نجاشی دربارهٔ روایانی که برخی آنان را عامی قلمداد کرده‌اند، به این معنا تفسیر شده که نجاشی، عامی بودن آنها را نپذیرفته است.^{۱۳} همان‌گونه که گذشت، شیخ طوسی نیز در مقدمه الفهرست بر این نکته تأکید دارد که بیان مذهب روایان، از وظایف نگارنده است،^{۱۴} اما با توجه به این که شیخ طوسی، چندان به این وعده پایبند نبوده، نمی‌توان از سکوت شیخ در ترجمه مؤلفان مدخل شده، امامی بودن آنها را نزد شیخ طوسی، برداشت کرد.

۸. از آن جایی که فهرست نجاشی، پس از فهرست شیخ طوسی و ناظر بر آن نگاشته شده، در صورتی که شیخ طوسی یک راوی را به فساد مذهب متهم کرده ولی در فهرست نجاشی، این گزاره حذف شده باشد، می‌توان آن را نشانه‌ای بر نپذیرفتن این فساد مذهب از سوی نجاشی قلمداد و در نتیجه، صحت مذهب و «امامی» بودنش را نزد نجاشی برداشت کرد. ولی در مواردی که فساد مذهب در کتابی به جز «الفهرست» طوسی آمده و نجاشی، مطلبی درباره صحت و یا فساد مذهبش بیان نکرده، نمی‌توان این نپرداختن را دلیلی بر صحت مذهب راوی پنداشت. از این رو در جدول، با عنوان «سکوت» از آن یاد شده است.

۹. در جدول پیش رو در برخی ستون‌ها از خط تیره (-) استفاده شده که بسته به محل درج، معنای متفاوتی دارد. اگر در بخش «دیدگاه رجالیان متقدم» به کار رفته باشد به این معناست که مدخلی برای راوی مورد نظر در آن کتاب رجالی، در نظر گرفته نشده است. ولی در بخش «دیدگاه رجالیان معاصر» به این معناست که به هر دلیلی، دیدگاه مشخصی از ایشان در دو کتاب معجم رجال الحدیث و یا تنقیح المقال درج نشده و یا نرم افزار درایه النور، جمع‌بندی مشخصی در خصوص مذهب راوی ارائه نکرده است.

۱۰. برای رعایت اختصار، به جای یادکرد عناوین کتاب‌ها، از علائم اختصاری مرسوم آن، بدین شکل استفاده شده است: آثار شیخ طوسی، شامل: الفهرست (ست)، الرجال (جخ)، تهذیب

۱۱. رجال النجاشی، ص ۳.

۱۲. روایانی چون ابراهیم بن رجاء شیبانی، حسین بن علوان کلبی، طلحة بن زید شامی و فضیل بن عیاض از این گونه‌اند.

۱۳. از این روست که روایانی چون حفص بن غیاث، اسماعیل بن ابی زیاد سکونی و غیاث بن کلوب را که از منظر شیخ طوسی، سنی قلمداد شده‌اند، می‌توان از منظر نجاشی، شیعه دانست.

۱۴. فلا بد ... ان ابین عن اعتقاده و هل هو موافق للحق ام هو مخالف له. (الفهرست، ص ۴)

الاحكام (يب، عدة الاصول (عد، الغيبة (غطا، تلخيص الشافى (فى)، و ديكر منابع رجالي، متقدم، شامل: فهرست نجاشى (جش)، رجال كشى (كش)، رجال برقى (قى) و رجال ابن غضائرى (غض).

۱۱. با توجه به اندک بودن دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه دو کتاب رجال برقى و رجال ابن غضائرى، به جهت اختصار، برای این دو رجالی، ستون مجزایی قرار نداده و دیدگاه ایشان را در پاورقى بیان کرده‌ایم.

الف) جدول دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسى

آن چه در پیش روست، دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسى است که مقایسه با دیدگاه رجالیان متقدم و نیز معاصر را در کنار خود دارد:

عنوان راوى	دیدگاه شیخ طوسى			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشى	كشى		مامقانى	خوبى	شبیبرى
۱- ابراهیم بن ابى بکر بن ابى سمال	واقفى	واقفى ^{۱۵}	جخ	امامى ^{۱۶}	امامى ^{۱۷}	مخالف جش و كش	امامى ^{۱۸}	امامى ^{۱۹}	واقفى ^{۲۰}
۲ ابراهیم بن الحکم بن ظهیر	عامى	روى ذلك من العامة ابراهيم بن الحکم ^{۲۱} صنّف لنا کتابا ^{۲۲}	س ت	امامى ^{۲۳}	-	مخالف جش	امامى ^{۲۴}	-	-

۱۵. رجال الطوسى، ش ۴۹۵۳.

۱۶. ثقة (رجال النجاشى، ش ۳۰)، من اصحابنا (ش ۴۱۸).

۱۷. ذکر الكشى عنهما فى كتاب الرجال حديثا شكا و وقفا عن القول بالوقف. (رجال النجاشى، ش ۳۰)

۱۸. وقفه غير محقق. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۴۰)

۱۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱، ش ۶۹)

۲۰. واقفى شك فى الوقف.

۲۱. تلخیص الشافى، ج ۳، ص ۲۱۶.

۲۲. الفهرست، ش ۴.

۲۳. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشى مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشى، ش ۱۵)

۲۴. ظاهره كونه امامياً. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۸۶)

ردیف	عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		دیدگاه رجالیان معاصر			
		دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی	وضعیت دیدگاه	مامقانی	خوبی	شبهی
۳	ابراهیم بن شعیب	واقفی	واقفی ^{۲۵۰}	جخ	-	واقفی ^{۳۶}	موافق کش	مجهول ^{۲۷}	واقفی ^{۲۸}	واقفی
۴	ابراهیم بن عبدالحمید الاسدی	واقفی/ امامی	واقفی ^{۳۹۰} ثقة ^{۳۰۰}	جخ س ت	سکوت ^{۳۱}	واقفی ^{۳۳}	تضاد درونی	-	واقفی ^{۳۳}	امامی ^{۳۴}
۵	ابراهیم بن محمد بن سعید الثقفی	امامی	کان زیدیا اولاً ثم انتقل الی القول بالامامة ^{۳۵}	س ت	امامی ^{۳۶}	-	موافق جش	امامی ^{۳۷}	امامی ^{۳۸}	امامی
۶	ابو جبل	واقفی	واقفی ^{۳۹۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۴۰}	واقفی ^{۴۱}	واقفی
۷	ابو جعد	واقفی	واقفی ^{۴۲}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۴۲}	واقفی ^{۴۴}	واقفی

۲۵. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۶.
۲۶. کان واقفياً. (رجال الکشی، ش ۸۹۵)
۲۷. هو عندی من المجاهیل. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۱۱۶)
۲۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱، ش ۱۷۳)
۲۹. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۷ و ۵۱۹۵.
۳۰. الفهرست، ش ۱۲.
۳۱. رجال النجاشی، ش ۲۷.
۳۲. واقف علی ابی الحسن. (رجال الکشی، ش ۷۳۹)
۳۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱، ش ۱۹۱)
۳۴. امامی علی التحقیق، واقفی فی ظم).
۳۵. الفهرست، ش ۵۹۹۲.
۳۶. کان زیدیا اولاً ثم انتقل الینا. (رجال النجاشی، ش ۱۹)
۳۷. انتقاله الینا من الزیدیه یکشف عن ان کونه زیدیا اولاً کان عن اشتباه. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۱۸۶)
۳۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱، ش ۲۵۴)
۳۹. رجال الطوسی، ش ۵۱۹۳.
۴۰. شیخ قال واقفی. (تنقیح المقال، ج ۳، کنی، ص ۷)
۴۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۲، ص ۱۴۰۴۳)
۴۲. رجال الطوسی، ش ۵۱۹۲.
۴۳. شیخ قال واقفی. (تنقیح المقال، ج ۳، کنی، ص ۸)
۴۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۲، ص ۱۴۰۴۳)

ردیف	عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		دیدگاه رجالیان معاصر			
		دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی	وضعیت دیدگاه	مامقانی	خوبی	شبیبری
۸	ابوجنادة الاعمی	واقفی	واقفی ^{۴۵}	جخ	سکوت ^{۴۶}	-	تفرد	واقفی ^{۴۷}	واقفی ^{۴۸}	واقفی
۹	ابوعلی بن شاذان	عامی	من العامة ^{۴۹}	جخ	-	-	تفرد	عامی ^{۵۰}	-	-
۱۰	احمد بن ابی بشر السراج	واقفی	واقفی المذهب ^{۵۱}	س ت	واقفی ^{۵۲}	واقفی ^{۵۳}	موافق جش و کش	واقفی ^{۵۴}	واقفی ^{۵۵}	واقفی
۱۱	احمد بن الحارث الانماطی	واقفی	واقفی ^{۵۶}	جخ	سکوت ^{۵۷}	واقفی ^{۵۸}	موافق کش	واقفی ^{۵۹}	واقفی ^{۶۰}	واقفی
۱۲	احمد بن الحسن بن	واقفی	واقفی ^{۶۱}	جخ	واقفی ^{۶۲}	واقفی ^{۶۳}	موافق جش و کش	امامی ^{۶۴}	واقفی ^{۶۵}	واقفی

۴۵. رجال الطوسی، ش ۵۱۹۱.
۴۶. رجال النجاشی، ش ۱۲۳۷.
۴۷. من رجال الشیخ ما لفظه ابو جنادة الاعمی واقفی. (تنقیح المقال، ج ۳، الکنی، ص ۹)
۴۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۲، ص ۱۴۰۸۰)
۴۹. رجال الطوسی، ش ۶۰۸۸.
۵۰. نقل قول شیخ طوسی. (تنقیح المقال، ج ۳، الکنی، ص ۲۸)
۵۱. الفهرست، ش ۶۴.
۵۲. واقف. (رجال النجاشی، ش ۱۸۱)
۵۳. نقل روایت دال بر وقف. (رجال الکنی، ش ۸۸۳)
۵۴. تبعاً للجماعة. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۲۸۰)
۵۵. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۴۰۲)
۵۶. رجال الطوسی، ش ۴۹۵۲.
۵۷. رجال النجاشی، ش ۲۴۷.
۵۸. کان واقفياً. (رجال الکنی، ش ۸۹۲)
۵۹. کون الانماطی ایضاً واقفياً. (تنقیح المقال، ج ۱، ص ۳۱۴)
۶۰. ثم ان الظاهر ان احمد بن الحارث الانماطی هو الواقفی. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۴۷۹)
۶۱. رجال الطوسی، ش ۴۹۵۰.
۶۲. قال ابو عمرو الکنی: کان واقفا. (رجال النجاشی، ش ۱۷۹)
۶۳. کان واقفياً. (رجال الکنی، ش ۸۹۰)
۶۴. قد یکون فی قوله: و قد روی عن الرضا علیه السلام ایماه الی وجه انکار کونه واقفياً. (تنقیح المقال، ج ۵، ش ۴۰۴)
۶۵. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۴۸۹)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبهی
اسماعیل المیثمی									
۱۳ احمد بن الحسن بن علی بن فضال	فطحی	كان فطحياً ^{۶۶} عملت الطائفة بأخبار الفطحية مثل... بنوفضال ^{۶۷}	س ت عد	فطحی ^{۶۸}	فطحی ^{۶۹}	موافق جش و کش	فطحی ^{۷۰}	فطحی ^{۷۱}	فطحی
۱۴ احمد بن السری	واقفی	واقفی ^{۷۲}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۷۳}	واقفی ^{۷۴}	واقفی
۱۵ احمد بن الفضل الخرزاعی	واقفی	واقفی ^{۷۵}	جخ	سکوت ^{۷۶}	واقفی ^{۷۷}	موافق کش	واقفی ^{۷۸}	واقفی ^{۷۹}	واقفی
۱۶ احمد بن حرب الزاهد	عامی	عامی ^{۸۰}	جخ	-	-	تفرد	-	-	عامی

۶۶. الفهرست، ش ۷۲.
۶۷. عذة الاصول، ج ۱، ص ۱۳۳.
۶۸. يقال أنه كان فطحياً. (رجال النجاشی، ش ۱۹۴)
۶۹. جماعة من الفطحية هم... (رجال الكشي، ش ۶۳۹)
۷۰. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۲۹)
۷۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ص ۸۸)
۷۲. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۴.
۷۳. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۷۰)
۷۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۵۹۱)
۷۵. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۹.
۷۶. رجال النجاشی، ش ۲۱۸.
۷۷. واقفی. (رجال الكشي، ش ۱۰۴۹)
۷۸. اقول: قد صرح بكون احمد بن الفضل الخزاعي واقفيا ابن داود في آخر رجاله. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۴۴۷)
۷۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۷۵۳)
۸۰. رجال الطوسی، ش ۵۳۳۱.

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبهی
۱۷ احمد بن داود ابویحیی الجرجانی	امامی	کان من جلة اصحاب الحديث العامة ^{۸۱} کان عامياً متقدماً فی الحديث ثم استبصر ^{۸۲}	س ت جخ	امامی ^{۸۳}	امامی ^{۸۴}	موافق جش و کش	امامی ^{۸۵}	امامی ^{۸۶}	امامی ^{۸۷}
۱۸ احمد بن زیاد الخزاز	واقفی	واقفی ^{۸۸}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۸۹}	واقفی ^{۹۰}	واقفی
۱۹ احمد بن محمد بن رباح الزهري	واقفی	جدهم عمر بن رباح... وقف و کل ولده واقفة ^{۹۱} احمد بن محمّد بن علی بن عمر و... واقفة ^{۹۲}	س ت جخ	واقفی ^{۹۳}	-	موافق جش	واقفی ^{۹۴}	واقفی ^{۹۵}	واقفی

۸۱. الفهرست، ش ۱۰۰.
 ۸۲. رجال الطوسی، ش ۶۰۲۶.
 ۸۳. رزقه الله هذا الامر. (رجال النجاشی، ش ۱۲۳۱)
 ۸۴. رزقه الله هذا الامر. (رجال الکشی، ش ۱۰۱۶)
 ۸۵. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۵۶)
 ۸۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۱۱۹)
 ۸۷. کان عامياً ثم استبصر.
 ۸۸. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۳.
 ۸۹. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۶۶)
 ۹۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲، ش ۵۸۴)
 ۹۱. الفهرست، ش ۸۲.
 ۹۲. رجال الطوسی، ش ۶۰۱۴.
 ۹۳. جدهم عمر بن رباح القلاء روی عن ابی عبد الله و ابی الحسن علیهما السلام و وقف و کلّ ولده واقفة. (رجال النجاشی، ش ۲۲۹)
 ۹۴. اشتراکهما جميعاً فی الوقف. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۵۱۸)
 ۹۵. نقل قول رجالیان. (معجم الرجال، ج ۳، ص ۷۹)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
احمد بن محمد بن سعید ابن عقیله	زیدی	کان زیدياً جارودياً ^{۹۶}	س ت جنج	زیدی ^{۹۷}	-	موافق جش	زیدی ^{۹۸}	زیدی	
اسحاق بن جریر بن یزید البجلی	واقفی	واقفی ^{۹۹}	جنج	امامی ^{۱۰۰}	-	مخال ف جش	واقفی ^{۱۰۱}	امامی ^{۱۰۲}	
اسحاق بن عمار الصیرفی	فطحی	کان فطحياً ^{۱۰۳}	س ت	امامی ^{۱۰۴}	-	مخال جش	فطحی ^{۱۰۵}	امامی ^{۱۰۶}	
اسماعیل بن ابی زید السکونی	عامی	عملت الطائفة بما رواه... السکونی... من العامة ^{۱۰۷}	عد	امامی ^{۱۰۸}	-	مخال جش	امامی ^{۱۰۹}	عامی ^{۱۱۱}	

۹۶. الفهرست، ش ۸۶؛ رجال الطوسی، ش ۵۹۴۹.
۹۷. کان کوفياً زیدياً جارودياً. (رجال النجاشی، ش ۲۳۳)
۹۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۳، ص ۶۳)
۹۹. رجال الطوسی، ش ۴۹۴۵.
۱۰۰. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۱۷۰)
۱۰۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۳، ش ۱۱۳۲)
۱۰۲. امامی و لیس بواقفی.
۱۰۳. الفهرست، ش ۵۲.
۱۰۴. ثقة ... و هو فی بیت کبیر من الشیعه. (رجال النجاشی، ش ۱۶۹)
۱۰۵. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۳، ش ۱۱۶۵)
۱۰۶. امامی و لا فطحی.
۱۰۷. عده الاصول، ج ۱، ص ۱۴۹.
۱۰۸. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۴۷)
۱۰۹. لقوة الظن بكونه امامياً شديداً التقيّة. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۷۹۷)
۱۱۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۴، ش ۱۲۹۰)
۱۱۱. عامی علی المشهور و فيه كلام.

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		امامانی	خوبی	شبهی
۲۴ اسماعیل بن مهران بن ابی نصر	واقفی / امامی	كانوا [أل مهران]، يقولون بالوقف ^{۱۱۳} ثقة ^{۱۱۳}	غطت	امامی ^{۱۱۴}	-	تضاد درونی	-	امامی ^{۱۱۵}	امامی
۲۵ امیه بن عمرو الكوفی	واقفی	واقفی (الرجال) ^{۱۱۶}	جخ	سکوت ^{۱۱۷}	-	تفرد	واقفی ^{۱۱۸}	واقفی ^{۱۱۹}	واقفی
۲۶ جعفر بن المشنی الخطیب	واقفی	واقفی (الرجال) ^{۱۲۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۱۲۱}	واقفی ^{۱۲۲}	واقفی ^{۱۲۳}
۲۷ جعفر بن محمد بن سماعة	واقفی	واقفی ^{۱۲۴} عمل الطائفة باخبار... الواقفة مثل... بنو سماعة ^{۱۲۵}	جخ عد	واقفی ^{۱۲۶}	-	موافق جش	واقفی ^{۱۲۷}	واقفی ^{۱۲۸}	واقفی

۱۱۲. الغيبة، ص ۷۱.

۱۱۳. الفهرست، ش ۳۲.

۱۱۴. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۴۹)

۱۱۵. ان الرجل من الثقات الاجلاء. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۹۱۸)

۱۱۶. رجال الطوسی، ش ۴۹۳۲.

۱۱۷. رجال النجاشی، ش ۲۶۳.

۱۱۸. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۱۰۵۵)

۱۱۹. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۴، ش ۱۵۴۹)

۱۲۰. رجال الطوسی، ش ۵۲۳۶.

۱۲۱. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۱۸۶۹)

۱۲۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۵، ش ۲۲۳۸)

۱۲۳. قبل واقفی.

۱۲۴. رجال الطوسی، ش ۴۹۶۹.

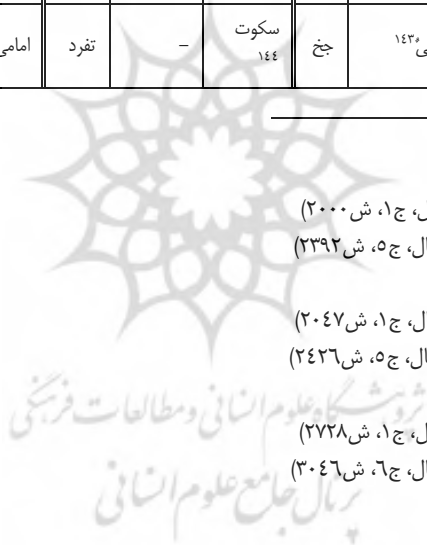
۱۲۵. عدة الاصول، ج ۱، ص ۱۵۰. همچنين در ص ۱۳۳ چنین آمده: «بنی سماعة و ... كانوا مخطئين في الاعتقاد من القول بالوقف و غير ذلك»

۱۲۶. واقف. (رجال النجاشی، ش ۳۰۵)

۱۲۷. تصريح الشيخ و العلامة بوقفه. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۱۸۹۲)

۱۲۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۵، ش ۲۱۷۳)

ردیف	عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
		دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۲۸	جندب بن ایوب	واقفی	واقفی ^{۱۳۹}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۱۳۰}	واقفی ^{۱۳۱}	واقفی
۲۹	جهیم بن جعفر بنحیان	واقفی	واقفی ^{۱۳۲*}	جخ	-	-	تفرد	مجهول ^{۱۳۳}	واقفی ^{۱۳۴}	واقفی
۳۰-	الحسن بن العمارة بن المضرب	عامی	عامی ^{۱۳۵} (الرجال)	جخ	-	-	تفرد	عامی ^{۱۳۶}	عامی ^{۱۳۷}	عامی ^{۱۳۸}
۳۱	الحسن بن صالح الثوری	بتری	زیدی ^{۱۴۰*} بتری ^{۱۳۹} صاحب ب المقالة زیدی ^{۱۴۰*}	یب جخ	-	بتری ^{۱۴۱}	موافق کش	-	بتری ^{۱۴۲}	بتری
۳۲	الحسین بن	واقفی	واقفی ^{۱۴۳*}	جخ	سکوت ^{۱۴۴}	-	تفرد	امامی ^{۱۴۵}	امامی ^{۱۴۶}	امامی ^{۱۴۷}

۱۲۹. رجال الطوسی، ش ۴۹۶۸.
۱۳۰. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۲۰۰۰)
۱۳۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۵، ش ۲۳۹۲)
۱۳۲. رجال الطوسی، ش ۴۹۶۷.
۱۳۳. فهو مجهول الحال. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۲۰۴۷)
۱۳۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۵، ش ۲۴۲۶)
۱۳۵. رجال الطوسی، ش ۱۳۳۸.
۱۳۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۲۷۲۸)
۱۳۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۶، ش ۳۰۴۶)
۱۳۸. من قضاة العامة.
۱۳۹. تهذیب الاحکام، ج ۱، ص ۴۰۸.
۱۴۰. رجال الطوسی، ش ۱۳۲۷.
۱۴۱. و البترة هم أصحاب كثير النواء و الحسن بن صالح بن حى. (رجال الكشي، ش ۴۲۲)
۱۴۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۵، ش ۳۵۲)
۱۴۳. رجال الطوسی، ش ۴۹۷۲.
۱۴۴. رجال النجاشی، ش ۱۲۳.
۱۴۵. لا يعقل شهادة مثل المفيد بمثل ذلك في حق الواقفي. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۱۰۳)
۱۴۶. لم يثبت وقفه. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۶۵۳)
۱۴۷. امامی و ليس بواقفی.

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
المختار القلانسی									
۳۳ الحسین بن قیاما	واقفی	واقفی ^{۱۴۸۰}	جخ	-	واقفی ^{۱۴۹}	موافق کش	امامی ^{۱۵۰}	واقفی ^{۱۵۱}	واقفی
۳۴ الحسین بن کبان	واقفی	واقفی ^{۱۵۲۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۱۵۳}	واقفی ^{۱۵۴}	واقفی
۳۵ الحسین بن مهان بن ابی نصر	واقفی	كانوا [أل مهرا]، يقولون بالوقف ^{۱۵۵}	غط	واقفی ^{۱۵۶}	واقفی ^{۱۵۷}	موافق جش و کش	واقفی ^{۱۵۸}	واقفی ^{۱۵۹}	واقفی
۳۶ الحسین بن موسی	واقفی	واقفی ^{۱۶۰۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۱۶۱}	واقفی ^{۱۶۲}	-
۳۷ الحسین بن هام	واقفی	دعا قوما إلى التقول بالوقف نحو...	غط	واقفی ^{۱۶۴}	واقفی ^{۱۶۵}	موافق جش	واقفی ^{۱۶۶}	واقفی ^{۱۶۷}	واقفی

۱۴۸. رجال الطوسی، ش ۴۹۹۷.
۱۴۹. نقل روایت دال بر وقف. (رجال الکشی، ش ۱۰۴۴)
۱۵۰. يظهر منه الاخلاص و العدول عن الوقف. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۳۰۷۰)
۱۵۱. ان في الرواية نفسها دلالة على وقفه. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۵۹۸)
۱۵۲. رجال الطوسی، ش ۴۹۹۶.
۱۵۳. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۳۰۷۴)
۱۵۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۶۰۴)
۱۵۵. الغيبة، ص ۷۱.
۱۵۶. كان واقفاً. (رجال النجاشی، ش ۱۲۷)
۱۵۷. فكان يمشي شاكا في وقوفه. (رجال الکشی، ش ۱۱۲۱)
۱۵۸. بالجملة لا شبهة في كون الرجل واقفياً. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۳۱۲۷)
۱۵۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۶۹۰)
۱۶۰. رجال الطوسی، ش ۴۹۹۵.
۱۶۱. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۳۱۲۰)
۱۶۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۶۷۵)
۱۶۴. كان هو و ابوه وجهين في الواقعة. (رجال النجاشی ش ۷۸)
۱۶۵. كان ابن ابی سعيد المكارى واقفياً. (رجال الکشی، ش ۸۸۳)
۱۶۶. لا ينبغي الزيب في كون ابن ابی سعيد المكارى حسناً كان او حسيناً واقفياً. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۲۴۹۹)
۱۶۷. اقول: هذه الروايات تدل على عناد الرجل و تعصبه في وقفه. (معجم الرجال، ج ۶، ش ۳۲۷۱)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
ابی سعید المکاری		ابن‌المکاری ۱۶۳				و کش			
۳۸ الحصین بن المخارق السلولی	واقفی	واقفی ^{۱۶۸۰}	جخ	سکوت ۱۶۹	-	تفرد	سکوت ^{۱۷۰}	واقفی ^{۱۷۱}	غیر امامی
۳۹ حفص بن غیاث النخعی	عامی	عامی المذهب ^{۱۷۲} عامی ^{۱۷۳۰} عملت الطائفة بما رواه... حفص بن غیاث... من العامه ^{۱۷۴}	س ت جخ عد	-	عامی ^{۱۷۵}	موافق کش	توقف ^{۱۷۶}	عامی ^{۱۷۷}	عامی
۴۰ الحکم بن عتیبه الکندی	بتری	زیدئ ^{۱۷۸} بتری	جخ	-	بتری ^{۱۷۹}	موافق کش	بتری ^{۱۸۰}	بتری ^{۱۸۱}	بتری

۱۶۳. الغيبة، ص ۶۳.

۱۶۸. رجال الطوسی، ش ۴۹۹۳.

۱۶۹. رجال النجاشی، ش ۳۷۶.

۱۷۰. تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۱۸۰.

۱۷۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۶۵۲)

۱۷۲. الفهرست، ش ۲۴۲.

۱۷۳. رجال الطوسی، ش ۱۳۷۱.

۱۷۴. عده الاصول، ج ۱، ص ۱۴۹.

۱۷۵. عامی. (رجال الکشی، ش ۷۳۳)

۱۷۶. فحن فی کونه عامیا متوقفون. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۲۳۲)

۱۷۷. ان الظاهر ان الرجل کان عامياً لشهادة الشيخ بذلك. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۸۱۸)

۱۷۸. رجال الطوسی، ش ۲۴۴۵.

۱۷۹. و البتريه هم اصحاب كثير النواء و الحسن بن صالح بن حى و سالم بن ابى حفصه و الحكم بن عتيبة. (رجال الکشی، ش ۴۲۲)

۱۸۰. قد اسبقنا نقل الرواية عند الكلام فى التبرية من مقياس الهداية و قد تضمنت عد الحكم بن عتيبة منهم. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۲۷۴)

۱۸۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۱۸۲)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۴۱ حماد بن یزید	عامی	عامی ۱۸۳	جخ	-	-	تفرد	عامی ۱۸۲	عامی ۱۸۴	عامی
۴۲ حمزة بن بزيع	واقفی	دعا قوما إلى القول بالوقف... نحو حمزة بن بزيع ۱۸۵	غطا	-	واقفی ۱۸۶	موافق کش	واقفی ۱۸۷	واقفی ۱۸۸	واقفی
۴۳ حنان بن سدیر الصیرفی	واقفی / امامی	واقفی ۱۸۹ / ثقة ۱۹۰	جخ س ت	سکوت ۱۹۱	واقفی ۱۹۲	تضاد درونی	توقف ۱۹۳	واقفی ۱۹۴	واقفی
۴۴ داود بن الحصین الالسدی	واقفی	واقفی ۱۹۵	جخ	امامی ۱۹۶	-	مخالف کش	واقفی ۱۹۷	واقفی ۱۹۸	واقفی

۱۸۲. رجال الطوسی، ش ۲۴۵۶.
۱۸۳. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۳۶۹)
۱۸۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۳۹۸۹)
۱۸۵. الغيبة، ص ۶۳.
۱۸۶. أنه كان يقول بموسى و يقف عليه. (رجال الكشي، ش ۱۱۴۷)
۱۸۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۳۹۹)
۱۸۸. اقول: مقتضى شهادة الشيخ أنه كان من الواقفة، و تؤيدها رواية صفوان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۴۰۳۵)
۱۸۹. رجال الطوسی، ش ۴۹۷۴.
۱۹۰. الفهرست، ش ۲۵۴.
۱۹۱. رجال النجاشی، ش ۳۷۸.
۱۹۲. واقفی. (رجال الكشي، ش ۱۰۴۹)
۱۹۳. احتمال اشتباهه بحیان الآتی المعلوم وقفه. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۴۷۴)
۱۹۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۷، ش ۴۱۱۰)
۱۹۵. رجال الطوسی، ش ۵۰۰۷.
۱۹۶. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۴۲۱)
۱۹۷. الاحوط عند حديث الرجل من الموثق المعتمد كالصحيح. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۸۸۱)
۱۹۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۳۹۱)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		دیدگاه رجالیان معاصر			
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی	وضعیت دیدگاه	مامقانی	خوبی	شبیبری
درست بن ابی منصور	واقفی	واقفی ^{۱۹۹۰}	جخ	سکوت ۲۰۰	واقفی ^{۲۰۱}	موافق کش	واقفی ^{۲۰۲}	واقفی ^{۲۰۲}	واقفی
ربیعة الرأی	عامی	عامی ^{۲۰۴۰}	جخ	-	-	تفرد	عامی ^{۲۰۵}	عامی ^{۲۰۶}	عامی
زرعة بن محمد الحضرمی	واقفی	واقفی المذهب ^{۲۰۷} واقفی ^{۲۰۸۰}	ست جخ	واقفی ^{۲۰۹}	واقفی ^{۲۱۰}	موافق جش و کش	واقفی ^{۲۱۱}	واقفی ^{۲۱۲}	واقفی
زیاد بن المنذر ابوالجارود	زیدی	زیدی المذهب و إليه تنسب الجارودية ^{۲۱۳} زیدی أعمی إليه (ینسب)	ست جخ	زیدی ^{۲۱۵}	زیدی ^{۲۱۶}	موافق جش و کش	زیدی ^{۲۱۷}	زیدی ^{۲۱۸}	زیدی

۱۹۹. رجال الطوسی، ش ۵۰۰۵.
۲۰۰. رجال النجاشی، ش ۴۳۰.
۲۰۱. واقفی. (رجال الکشی، ش ۱۰۴۹).
۲۰۲. فالحق ان الرجل واقفی. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۳۹۳۱)
۲۰۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۴۶۴)
۲۰۴. رجال الطوسی، ش ۱۴۰۲.
۲۰۵. هو مبین لهم، مفارق لطریقتهم [ای الاثمة (ع)]. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۴۰۸۱)
۲۰۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۵۵۲)
۲۰۷. الفهرست، ش ۳۱۳.
۲۰۸. رجال الطوسی، ش ۵۰۱۱.
۲۰۹. وقف. (رجال النجاشی، ش ۴۶۶)
۲۱۰. نقل روایت دال بر وقف. (رجال الکشی، ش ۹۰۴)
۲۱۱. ان زرعة واقفی ثقة. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۴۲۲۹)
۲۱۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۶۷۶)
۲۱۳. الفهرست، ش ۳۰۳.
۲۱۵. تغییر لما خرج زید. (رجال النجاشی، ش ۴۴۸)
۲۱۶. نسب الیه السرحوبیة من الزیدیة. (رجال الکشی، ش ۴۱۳)
۲۱۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۱، ش ۴۳۸۹)
۲۱۸. اقول: اما انه کان زیدیا فالظاهر انه لا اشکال فیہ. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۳۳۴)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
		الجارودية منهم ۲۱۴							
۴۹ زیاد بن مروان القندی	واقفی	واقفی ۲۱۹ کان من الواقفة ۲۲۰	جخ غط	واقفی ۲۲۱	واقفی ۲۲۲	موافق جش و کش	واقفی ۲۲۳	واقفی ۲۲۴	واقفی
۵۰ زید بن موسی	واقفی	واقفی ۲۲۵	جخ	-	-	تفرد	واقفی ۲۲۶	واقفی ۲۲۷	-
۵۱ سعد بن ابی عمران الانصاری	واقفی	واقفی ۲۲۸	جخ	-	-	تفرد	واقفی ۲۲۹	واقفی ۲۳۰	واقفی
۵۲ سعد بن خلف	واقفی	واقفی ۲۳۱	جخ	-	-	تفرد	واقفی ۲۳۲	واقفی ۲۳۳	واقفی

۲۱۴. رجال الطوسی، ش ۱۴۰۹.
۲۱۹. رجال الطوسی، ش ۵۰۱۲.
۲۲۰. الغيبة، ص ۳۷. همچنین در ص ۶۳ چنین آمده: «دعا قوما الى القول بالوقف ... اول من اظهر هذا الاعتقاد ... زياد بن مروان القندی» و در ص ۳۵۲ چنین آمده: «وقفوا طمعا في الاموال.»
۲۲۱. وقف فی الرضا علیه السلام. (رجال النجاشی، ش ۴۵۰)
۲۲۲. احد ارکان الوقف. (رجال الکشی، ش ۸۸۶)
۲۲۳. هذا الخبر ينافي ما مرّ لعدم تعقل مثل هذا التلطّف منه عليه السلام مع الواقف عليه الا ان يجاب بكونه هو الراوي فلا يكون حجّة. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۴۳۵۸)
۲۲۴. نقل قول از کتاب کافی. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۸۱۱)
۲۲۵. رجال الطوسی، ش ۵۰۱۷.
۲۲۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۱، ش ۴۴۸۴)
۲۲۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۸، ش ۴۸۹۳)
۲۲۸. رجال الطوسی، ش ۵۰۳۴.
۲۲۹. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۴۶۵۵)
۲۳۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۰۱۸)
۲۳۱. رجال الطوسی، ش ۵۰۱۹.
۲۳۲. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۴۶۷۶)
۲۳۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۳۶۳)

ردیف	عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
		دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۵۳	سلمة بن حیان	واقفی	واقفی ^{۲۳۴۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۲۳۵}	واقفی ^{۲۳۶}	واقفی
۵۴	سماعة بن مهران	واقفی	واقفی ^{۲۳۷۰} عملت الطائفة باخبار... الواقفة... مثل سماعة بن مهران ^{۲۳۸}	جخ عد	-	امامی ^{۲۳۹}	مخالف جش	امامی ^{۲۴۰}	امامی ^{۲۴۱}	امامی ^{۲۴۲}
۵۵	طلحة بن زيد الشامی	عامی/ بتری	عامی المذهب ^{۲۴۳} بتری ^{۲۴۴}	ست جخ	-	عامی ^{۲۴۵}	تضاد درون ی	عامی/ بتری ^{۲۴۶}	عامی/ بتری ^{۲۴۷}	عامی بتری
۵۶	عباد بن صهیب	عامی	عامی ^{۲۴۹۰}	جخ	عامی ^{۲۵۱}	امامی ^{۲۵۰}	مخالف جش	عامی ^{۲۵۲}	عامی ^{۲۵۳}	عامی ^{۲۵۴}

۲۳۴. رجال الطوسی، ش ۵۰۱۸.
۲۳۵. علی کلّ حال فهو واقفی. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۵۰۸۱)
۲۳۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۰۳۵)
۲۳۷. رجال الطوسی، ش ۵۰۲۱.
۲۳۸. عدّة الاصول، ج ۱، ص ۱۵۰. همچین در ص ۱۳۳ چنین آمده: «سماعة بن مهران و ... كانوا مخطئين في الاعتقاد من القول بالوقف و غیر ذلك»
۲۳۹. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۵۱۷)
۲۴۰. مثل هذا المشهور لو كان واقفيا لكان يبعد كل البعد عدم اشتهاه. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۵۲۷۱)
۲۴۱. فلو كان واقفيا لشاع و ذاع. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۵۵۶)
۲۴۲. امامی و لیس بواقفی.
۲۴۳. الفهرست، ش ۳۷۲.
۲۴۴. رجال الطوسی، ش ۱۴۶۴.
۲۴۵. عامی. (رجال النجاشی، ش ۵۵۰)
۲۴۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۵۹۳۷)
۲۴۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۰، ش ۶۰۲۱)
۲۴۹. رجال الطوسی، ش ۱۵۳۱.
۲۵۰. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۷۹۱)
۲۵۱. عامی (رجال الکشی، ش ۷۳۳) برقی نیز او را عامی می‌خواند. (رجال البرقی، ص ۲۴)
۲۵۲. نصّ الجماعة بكونه عاميا تبرا. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۱۵۴)
۲۵۳. لا اشكال في كونه عاميا، بشهادة الشيخ. (معجم الرجال، ج ۱۰، ش ۶۱۶۴)
۲۵۴. عامی علی تامل.

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
التمیمی ۲۴۸						موافق کش و قی			
عباد بن یعقوب الرواجنی العصفری	عامی	عامی المذهب ۲۵۵	ست	امامی ۲۵۶	-	مخالف جش	امامی ۲۵۷	توقف ۲۵۸	امامی ۲۵۹
عبد السلام بن صالح الهروی	عامی	عامی ۳۶۰	جخ	امامی ۳۶۱	امامی ۳۶۲	مخالف جش و کش	امامی ۳۶۳	امامی ۳۶۴	امامی ۳۶۵
عبد العزیز بن اسحاق الزیدی البحال	زیدی	کان زیدیا ۳۶۶	جخ	-	-	تفرد	زیدی ۳۶۷	زیدی ۳۶۸	زیدی

۲۴۸. نرم افزار برای این راوی، دو عنوان (عباد بن صهیب - عباد بن صهیب التمیمی) را قرار داده است. با توجه به این که قرائنی بر اشتراک این دو عنوان در یک راوی وجود دارد، در این پژوهش نیز هر دو عنوان، عباد بن صهیب التمیمی دانسته شده است.
۲۵۵. الفهرست، ش ۵۴۲.
۲۵۶. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۷۹۳)
۲۵۷. فکون عباد هذا امامیا مما لا ینبغی التأمل فیه. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۱۶۶)
۲۵۸. لا یبعد انه کان یتقی، فیظہر انه من العامة، و لعل الشیخ لم یطلع علی باطنه. (معجم الرجال، ج ۱۰، ش ۶۱۵۷)
۲۵۹. امامی و لیس بعامی.
۲۶۰. رجال الطوسی، ش ۵۳۲۸ و ۵۴۹۹.
۲۶۱. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۶۴۳)
۲۶۲. کان شدید التشیع. (رجال الکشی، ش ۱۱۴۸) یحب آل رسول الله (ص) و کان دینه و مذهبه. (ش ۱۱۴۹)
۲۶۳. بالجملة فکون الرجل شیعیاً امامیاً ... علی علم. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۵۸۸)
۲۶۴. فان ابا الصلت مضافاً الی تشیعه کان مجاهراً بعقیدته. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۵۱۵)
۲۶۵. امامی و لیس بعامی.
۲۶۶. رجال الطوسی، ش ۶۱۹۴.
۲۶۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۶۱۸)
۲۶۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۵۵۴)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
عبد الکریم بن عمرو الختعمی	واقفی	واقفی ^{۳۹۰} السبب الذي دعا قوما الى القول بالوقف... نحو... کرام الختعمی ^{۳۷۰}	جخ غط	واقفی ^{۳۷۱}	واقفی ^{۳۷۲}	موافق جش و کئن	امامی ^{۳۷۳}	واقفی ^{۳۷۴}	واقفی
عبد الله النخاس	واقفی	واقفی ^{۳۷۵}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۳۷۶}	-	واقفی
عبدالله بن القام بن الحارث الخصرمی البطل	واقفی	واقفی ^{۳۷۶}	جخ	سکوت ۳۷۸	-	تفرد	واقفی ^{۳۷۹}	واقفی ^{۳۸۰}	واقفی
عبد الله بن القصیر	واقفی	واقفی ^{۳۸۱}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۳۸۲}	واقفی ^{۳۸۳}	واقفی

۳۶۹. رجال الطوسی، ش ۵۰۵۱.

۳۷۰. الغيبة، ص ۶۳.

۳۷۱. وقف علی ابی الحسن. (رجال النجاشی، ش ۶۴۵)

۳۷۲. واقفی. (رجال الکشی، ش ۱۰۴۹)

۳۷۳. لکنی بعد حین اعتقدت عدم وقفه. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۶۵۸)

۳۷۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۶۲۹)

۳۷۵. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۸.

۳۷۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۷۰۹۰)

۳۷۷. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۹.

۳۷۸. رجال النجاشی، ش ۵۹۳ و ش ۵۹۴.

۳۷۹. کونه واقفیا علی ما شهد به الشیخ. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۷۰۱۱)

۳۸۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۷۰۷۶)

۳۸۱. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۷.

۳۸۲. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۷۰۱۳)

۳۸۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۷۰۶۸)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۶۴ عبدالله بن بکیر بن اعین	فطحی	فطحی المذهب ^{۲۸۴} وقع منه العدول عن اعتقاد مذهب الحق الی اعتقاد مذهب الفطحیة ^{۲۸۵}	ست یب	امامی ^{۲۸۶}	فطحی ^{۲۸۷}	مخالف جش موافق کش	فطحی ^{۲۸۸}	فطحی ^{۲۸۹}	فطحی
۶۵ عبد الله بن جریج	عامی	عامی ^{۲۹۰}	جخ	-	-	تفرد	عامی ^{۲۹۱}	عامی ^{۲۹۲}	-
۶۶ عبدالله بن عثمان الحنات	واقفی	واقفی ^{۲۹۳}	جخ	-	واقفی ^{۲۹۴}	موافق کش	توقف ^{۲۹۵}	واقفی ^{۲۹۶}	واقفی
۶۷ عبد الله بن محمد بن ابی الدنيا	عامی	عامی المذهب ^{۲۹۷}	ست	-	-	تفرد	عامی ^{۲۹۸}	عامی ^{۲۹۹}	عامی

۲۸۴. الفهرست، ش ۶۴، ۴.
 ۲۸۵. تهذیب الاحکام، ج ۸، ص ۳۶.
 ۲۸۶. با توجه به سکوت نجاشی بر آمده از حذف نسبت فساد مذهب شیخ طوسی در الفهرست. (رجال النجاشی، ش ۵۸۱)
 ۲۸۷. جماعة من الفطحية هم فقهاء اصحابنا. (رجال الکشی، ش ۶۳۹)
 ۲۸۸. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۷۶۸)
 ۲۸۹. كان فطحيا. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۷۴۵)
 ۲۹۰. رجال الطوسی، ش ۱۵۱۱.
 ۲۹۱. فهو عامی. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۷۷۳)
 ۲۹۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۷۵۸)
 ۲۹۳. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۶.
 ۲۹۴. واقفی. (رجال الکشی، ش ۱۰۴۹)
 ۲۹۵. ان فی التفس من وقفه شیئا لعدم اجتماع الوقف مع كونه من اصحاب الكاظم علیه السلام فتأمل. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۹۵۲)
 ۲۹۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۹۹۴)
 ۲۹۷. الفهرست، ش ۴۵۰.
 ۲۹۸. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۶۷۱۲)
 ۲۹۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۱، ش ۶۶۷۵)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
عبد الواحد بن عمر بن محمد المقرئ	عامی	عامی المذهب ۳۰۰	ست	عامی ۳۰۱	-	موافق جش	عامی ۳۰۲	عامی ۳۰۳	عامی
عبید الله بن احمد ابو طالب الانباری	ناووس ی	قیل انه كان من الناووسية ۳۰۴	ست	امامی ۳۰۵	-	مخالف جش	-	-	امامی ۳۰۶
عثمان بن عیسی الكلابی	واقفی	واقفی المذهب ۳۰۷ واقفی ۳۰۸ عملت الطائفة باخبار... الواقفة... مثل... عثمان بن عیسی ۳۰۹ وقفوا طمعا فی الاموال ۳۱۰	ست جخ عد غط	امامی ۳۱۱	امامی ۳۱۲	مخالف جش و کش	امامی ۳۱۳	واقفی ۳۱۴	امامی ۳۱۵

۳۰۰. الفهرست، ش ۵۵۳.
۳۰۱. عامی. (رجال النجاشی، ش ۶۵۱)
۳۰۲. ملخص المقال ان الرجل عامی. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۷۵۴۰)
۳۰۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۷۳۶۶)
۳۰۴. الفهرست، ش ۴۴۶.
۳۰۵. اباطال اکثر عمره واقفا مختلطا بالواقفة ثم عاد الى الامامة. (رجال النجاشی، ش ۶۱۷)
۳۰۶. امامی و كان قديما من الواقفة، رمى بالعلو و الناووسيه.
۳۰۷. الفهرست، ش ۵۴۶.
۳۰۸. رجال الطوسی، ش ۵۰۶۴ و ۵۳۲۲.
۳۰۹. عده الاصول، ج ۱، ص ۱۵۰.
۳۱۰. الغيبة، ص ۳۵۲. همچنين در ص ۶۳ چنین آمده: «السبب الذي دعا قوما الى القول بالوقف ... اول من اظهر هذا الاعتقاد ... عثمان بن عیسی»
۳۱۱. ثم تاب و بعث اليه بالمال. (رجال النجاشی، ش ۸۱۷)
۳۱۲. ثم تاب عثمان و بعث إليه بالمال. (رجال الكشي، ش ۱۱۱۷)
۳۱۳. رجوعه عن الوقف و توبته لا ينبغي التأمل فيه. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۷۸۰۰)
۳۱۴. اما توبته و رده الاموال بعد ذلك فلم تثبت. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۷۶۲۳)
۳۱۵. كان من رؤوس الواقفة و الظاهر رجوعه عن الوقف فهو امامی.

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۷۱ علی بن ابی حمزة البطائنی	واقفی	واقفی المذهب ^{۳۱۶} واقفی ^{۳۱۷} عملت الطائفة بابار... الواقفة... مثل... علی بن حمزة ^{۳۱۸} وقفوا طعما فی الاموال ^{۳۱۹}	ست جخ عد غط	واقفی ^{۳۲۰}	واقفی ^{۳۲۱}	موافق جش و کس و غض	واقفی ^{۳۲۲}	واقفی ^{۳۲۳}	واقفی ^{۳۲۴}
۷۲ علی بن الحسن الطاطری	واقفی	كان واقفياً شديد العناد فی مذهبه ^{۳۲۵} واقفی ^{۳۲۶} عملت الطائفة باخبار...	ست جخ عد	واقفی ^{۳۲۸}	-	موافق جش	واقفی ^{۳۲۹}	واقفی ^{۳۳۰}	واقفی

۳۱۶. الفهرست، ش ۴۱۹.
۳۱۷. رجال الطوسی، ش ۵۰۴۹.
۳۱۸. عدة الاصول، ج ۱، ص ۱۵۰.
۳۱۹. الغيبة، ص ۳۵۲. همچنین در ص ۵۵ چنین آمده: «هو واقفی» و در ص ۶۳ چنین آمده: «دعا قوما الى القول بالوقف ... اول من اظهر هذا الاعتقاد علی بن ابی حمزة البطائنی»
۳۲۰. وقف و هو احد عمد الواقفة. (رجال النجاشی، ش ۶۵۶) ابن غضائری نیز در مورد او می‌گوید: واقف بن واقف. (الرجال لابن الغضائری، ش ۳۳)
۳۲۱. كان ذلك سبب وقفهم. (رجال الكشي، ش ۷۵۹)
۳۲۲. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۸۱۱۱)
۳۲۳. و قد ظهر لك مما تقدم انه وقف. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۷۸۴۶)
۳۲۴. من رؤوس الواقفة لكن الظاهر اخذ المشايخ عنه قبل وقفه و هو امامی.
۳۲۵. الفهرست، ش ۳۹۱.
۳۲۶. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۵.
۳۲۸. من وجوه الواقفة. (رجال النجاشی، ش ۶۶۷)
۳۲۹. مؤتق. (نتائج التنقیح، ص ۱۰۶، ش ۸۲۲۰)
۳۳۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۸۰۲۸)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
		الواقفة مثل... الطاطریون ۳۲۷							
۷۳ علی بن الحسن بن علی بن فضال	فطحی	فطحی المذهب ۳۳۱ عملت الطائفة بأخبار الفطحية مثل... بنوفضال ۳۳۲	ست عد	فطحی ۳۳۳	فطحی ۳۳۴	موافق جش و کش	فطحی ۳۳۵	فطحی ۳۳۶	فطحی
۷۴ علی بن الحسین ابوالفرج الاصفهان ی	زیدی	زیدی المذهب ۳۳۷	ست	-	-	تفرد	زیدی ۳۳۸	زیدی ۳۳۹	زیدی
۷۵ علی بن الخطاب	واقفی	واقفی ۳۴۰	جخ	-	واقفی ۳۴۱	موافق کش	واقفی ۳۴۲	واقفی ۳۴۳	واقفی

۳۲۷. عده الاصول، ج ۱، ص ۱۵۰.

۳۳۱. الفهرست، ش ۳۹۲.

۳۳۲. عده الاصول، ج ۱، ص ۱۳۳.

۳۳۳. کان فطحياً. (رجال النجاشی، ش ۶۷)

۳۳۴. جماعة من الفطحية هم ... (رجال الكشي، ش ۶۳۹)

۳۳۵. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۸۲۲۶)

۳۳۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۸۰۱۹)

۳۳۷. الفهرست، ش ۸۹۹.

۳۳۸. کان زیدیا. (تنقیح المقال، ج ۳ الکنی، ص ۳۰)

۳۳۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۲، ص ۳۹۷)

۳۴۰. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۳.

۳۴۱. کان واقفياً. (رجال الكشي، ش ۸۹۵)

۳۴۲. کان واقفياً. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۸۲۲۸)

۳۴۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۳، ش ۸۱۱۲)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شیبیری
علی بن جعفر الخزاعی المروزی	واقفی	واقفی ۳۴۴	جخ	-	واقفی ۳۴۵	موافق کش	واقفی ۳۴۶	واقفی ۳۴۷	واقفی
علی بن سعید المکاری	واقفی	واقفی ۳۴۸	جخ	-	-	تفرد	واقفی ۳۴۹	واقفی ۳۵۰	واقفی
علی بن محمد بن ریاح الزهری	واقفی	احمد بن محمد بن علی بن عمر بن ریاح... و اخوه... ابوالقاسم علی... واقفة ۳۵۱	جخ	واقفی ۳۵۲	-	موافق جش	واقفی ۳۵۳	واقفی ۳۵۴	واقفی
علی بن محمد بن عبد الله بن ابی	عامی	عامی المذهب ۳۵۵ عامی ۳۵۶	ست	-	-	تفرد	عامی ۳۵۷	عامی ۳۵۸	-

۳۴۴. رجال الطوسی، ش ۵۸۸۰.

۳۴۵. کان واقفياً. (رجال الكشي، ش ۱۱۵۱)

۳۴۶. فكونه واقفياً مسلماً. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۳۱۹۷)

۳۴۷. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۲، ش ۷۹۷۷)

۳۴۸. رجال الطوسی، ش ۵۰۸۴.

۳۴۹. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۳۰۵)

۳۵۰. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۳، ش ۸۱۷۶)

۳۵۱. رجال الطوسی، ش ۶۰۱۴.

۳۵۲. وقف و كلّ ولده واقفة. (رجال النجاشی، ش ۲۲۹)

۳۵۳. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۴۹۹)

۳۵۴. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۳، ش ۸۴۲۹)

۳۵۵. الفهرست، ش ۴۰۶.

۳۵۶. الفهرست، ش ۹۰۰.

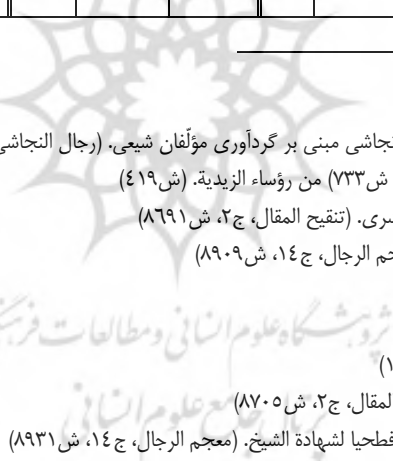
۳۵۷. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۵۱۰)

۳۵۸. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۳، ش ۸۵۱۸)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
سیف المداثنی									
۸۰ عمار بن موسی الساباطی	فطحی	کان فطحیا ^{۳۵۹}	ست یب صا	امامی ^{۳۶۰}	فطحی ^{۳۶۱}	مخالف جش موافق کش	امامی ^{۳۶۲}	فطحی ^{۳۶۳}	فطحی
۸۱ عمر بن ریاح القلاء الزهری	واقفی	جدهم عمر بن رباح القلاء... وقف و کل ولده واقفة ^{۳۶۴}	ست	واقفی ^{۳۶۵}	-	موافق جش	-	واقفی ^{۳۶۶}	واقفی
۸۲ عمر بن قیس الماصر	بتری	بتری ^{۳۶۷}	جخ	-	بتری ^{۳۶۸}	موافق کش	بتری ^{۳۶۹}	بتری ^{۳۷۰}	بتری
۸۳ عمرو بن جمع	بتری	بتری ^{۳۷۱}	جخ	امامی ^{۳۷۲}	بتری ^{۳۷۳}	مخالف جش موافق کش	بتری ^{۳۷۴}	بتری ^{۳۷۵}	بتری

۳۵۹. الفهرست، ش ۵۲۷؛ تهذیب الاحکام، ج ۷، ص ۱۰۱؛ الاستبصار، ج ۳، ص ۹۵.
۳۶۰. با توجه به سکوت نجاشی بر آمده از حذف نسبت فساد مذهب شیخ طوسی در الفهرست. (رجال النجاشی، ش ۷۷۹)
۳۶۱. جماعة من الفطحية هم ... (رجال الکشی، ش ۶۳۹)
۳۶۲. فتلخص مما ذكرنا كله كون الرجل ثقة معتمدا لا تقصر اخباره عن الاخبار الصحيحة. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۵۹۵)
۳۶۳. بذلك يظهر فساد ما اصر عليه بعضهم من رجوع عمار بن موسى الى الحق. (معجم الرجال، ج ۱۳، ش ۸۶۶۰)
۳۶۴. الفهرست، ش ۸۲.
۳۶۵. وقف و كل ولده واقفة. (رجال النجاشی، ش ۲۲۹)
۳۶۶. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۷۵۲)
۳۶۷. رجال الطوسی، ش ۱۵۳۳.
۳۶۸. بتری. (رجال الکشی، ش ۷۳۳)
۳۶۹. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۷۵۷)
۳۷۰. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۹۸۷)
۳۷۱. رجال الطوسی، ش ۱۵۳۳.
۳۷۲. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۷۶۹)
۳۷۳. بتری. (رجال الکشی، ش ۷۳۳)
۳۷۴. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۸۶۷۱)
۳۷۵. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۸۸۵)

ردیف	عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
		دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبهی
۸۴	عمرو بن خالد الواسطی	بتری	بتری ^{۳۷۶}	جخ	امامی ^{۳۷۷}	عامی / زیدی ^{۳۷۸}	مخالف جش موافق کش	امامی ^{۳۷۹}	زیدی ^{۳۸۰}	بتری
۸۵	عمرو بن سعید المدائنی	فطحی	کان فطحياً ^{۳۸۱}	غط	امامی ^{۳۸۲}	فطحی ^{۳۸۳}	مخالف جش موافق کش	امامی ^{۳۸۴}	فطحی ^{۳۸۵}	فطحی
۸۶	عمرو بن موسی الوجیهی	زیدی	زیدی ^{۳۸۶}	ست	-	-	تفرد	زیدی ^{۳۸۷}	زیدی ^{۳۸۸}	زیدی
۸۷	عیسی بن عمر السنائی	زیدی	زیدی المذهب ^{۳۸۹}	جخ	-	-	تفرد	زیدی ^{۳۹۰}	زیدی ^{۳۹۱}	زیدی
۸۸	عیسی بن عیسی الکلابی	واقفی	واقفی ^{۳۹۲}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۳۹۳}	واقفی ^{۳۹۴}	واقفی

۳۷۶. رجال الطوسی، ش ۱۵۳۴.
۳۷۷. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۷۷۱)
۳۷۸. من رجال العامة. (رجال الکشی، ش ۷۳۳) من رؤساء الزیدیه. (ش ۱۹۶)
۳۷۹. فالحق ان الرجل امامی اثنی عشری. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۸۶۹)
۳۸۰. فالصحيح أنه شیعی زیدی. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۹۰۹)
۳۸۱. الغيبة، ص ۴۲.
۳۸۲. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۷۶۷)
۳۸۳. فطحی. (رجال الکشی، ش ۱۱۳۷)
۳۸۴. ظهر منهما كونه اماميا. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۸۷۰۵)
۳۸۵. لا ینبغی الاشكال فی أنه كان فطحيا لشهادة الشيخ. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۹۳۱)
۳۸۶. الفهرست، ش ۵۰۹.
۳۸۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۹۰۵۲)
۳۸۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۸۸۲۳)
۳۸۹. رجال الطوسی، ش ۶۱۶۵.
۳۹۰. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۹۳۲۶)
۳۹۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۹۲۲۸)
۳۹۲. رجال الطوسی، ش ۵۳۵۲.
۳۹۳. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۹۳۲۷)
۳۹۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۹۲۳۰)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
غالب بن عثمان المنقری	واقفی	واقفی ^{۳۹۵}	جخ	امامی ^{۳۹۶}	-	مخالف جش	-	واقفی ^{۳۹۷}	امامی ^{۳۹۸}
غیاث بن ابراهیم التخی	بتری	بتری ^{۳۹۹}	جخ	-	-	تفرد	-	-	-
غیاث بن کلوب بن فهس	عامی	عملت الطائفة بما رواه ... غیاث بن کلوب ... من العامة ^{۴۰۰}	عد	امامی ^{۴۰۱}	-	مخالف جش	امامی ^{۴۰۲}	عامی ^{۴۰۳}	عامی
الفضل بن یونس الکاتب	واقفی	واقفی ^{۴۰۴}	جخ	امامی ^{۴۰۵}	-	مخالف جش	واقفی ^{۴۰۶}	واقفی ^{۴۰۷}	امامی ^{۴۰۸}
القاسم بن محمد الجوهری	واقفی	واقفی ^{۴۰۹}	جخ	سکوت ^{۴۱۰}	واقفی ^{۴۱۱}	موافق کش	واقفی ^{۴۱۲}	واقفی ^{۴۱۳}	واقفی

۳۹۵. رجال الطوسی، ش ۵۰۹۱.
۳۹۶. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۸۳۵)
۳۹۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۹۲۷۷)
۳۹۸. امامی علی التحقیق، واقفی فی (ظم).
۳۹۹. رجال الطوسی، ش ۱۵۴۲.
۴۰۰. عدة الاصول، ج ۱، ص ۱۴۹.
۴۰۱. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۸۳۴)
۴۰۲. ظهور کلام الشیخ و النجاشی هنا فی کونه امامیا. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۹۳۸۲)
۴۰۳. کان عامیا. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۹۳۰۲)
۴۰۴. رجال الطوسی، ش ۵۰۹۳.
۴۰۵. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۸۴۴)
۴۰۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۴۶۷۶)
۴۰۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۰۳۵)
۴۰۸. امامی علی التحقیق، واقفی فی (ظم).
۴۰۹. رجال الطوسی، ش ۵۰۹۵.
۴۱۰. رجال النجاشی، ش ۸۶۲.
۴۱۱. انه کان واقفياً. (رجال الکشی، ش ۸۵۳)
۴۱۲. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۴۶۷۶)
۴۱۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۹، ش ۵۰۳۵)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
قیس بن الربیع	بتری	بتری ۴۱۴	جخ	-	بتری ۴۱۵	موافق کش	بتری ۴۱۶	بتری ۴۱۷	بتری
کثیر النواء	بتری	بتری ۴۱۸	جخ	-	بتری ۴۱۹	موافق کش مخالف قی	بتری ۴۲۰	بتری ۴۲۱	بتری
محمد بن اسحاق بن یسار المدني	عام	عامی ۴۲۴	جخ	-	عامی ۴۲۳	موافق کش	امامی ۴۲۴	عامی ۴۲۵	عامی ۴۲۶
محمد بن الحسن بن عبدالله التمیمی ابو سور	زیدی	کان زیدیا ۴۲۷	غط	-	-	تفرد	-	-	-
محمد بن الحسن	فطحی	عملت الطائفة بأخبار الفطحية	عد	-	فطحی ۴۲۹	موافق کش	فطحی ۴۳۰	فطحی ۴۳۱	فطحی

۴۱۴. رجال الطوسی، ش ۱۵۵۸.
۴۱۵. بتری كانت له محبة. (رجال الكشي، ش ۷۳۳)
۴۱۶. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۹۷۰۸)
۴۱۷. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۴، ش ۹۶۷۱)
۴۱۸. رجال الطوسی، ش ۱۵۶۲.
۴۱۹. البتريه هم اصحاب كثير النواء. (رجال الكشي، ش ۴۲۲) برقی او را عامی می‌شناسد. (رجال البرقي، ص ۴۲)
۴۲۰. نقل اقوال رجاليان. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۹۸۴۲)
۴۲۱. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۵، ش ۹۷۳۶)
۴۲۲. رجال الطوسی، ش ۱۵۷۵.
۴۲۳. من رجال العامة. (رجال الكشي، ش ۷۳۳)
۴۲۴. التيس امره على من رماه بالعامية. (تنقيح المقال، ج ۲، ش ۱۰۳۷۷)
۴۲۵. هو عامي. (معجم الرجال، ج ۱۶، ش ۱۰۲۴۵)
۴۲۶. عامی آلا ان له ميل الى اهل البيت عليهم السلام.
۴۲۷. الغيبة، ص ۲۶۹. همچنين در ص ۲۹۹ چنین آمده: «كان ابو سورة احد مشايخ الزيدية»
۴۲۹. جماعة من الفطحية هم ... (رجال الكشي، ش ۶۳۹)
۴۳۰. رمى بالفطحية. (تنقيح المقال، ج ۳، ش ۱۰۵۶۴)
۴۳۱. نقل اقوال رجاليان. (معجم الرجال، ج ۱۶، ش ۱۰۵۲۱)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
بن علی بن فضال		مثل... بنوفضال ^{۴۲۸}							
۹۹ محمد بن بکر بن جناح	واقفی	واقفی ^{۴۳۰}	جخ	امامی ^{۴۳۳}	-	مخالف جش	امامی ^{۴۳۴}	واقفی ^{۴۳۵}	واقفی ^{۴۳۶}
۱۰۰ محمد بن جریر بن یزید الطبری	عام	عامی المذهب ^{۴۳۷}	جخ	عامی ^{۴۳۸}	-	موافق جش	عامی ^{۴۳۹}	عامی ^{۴۴۰}	عامی
۱۰۱ محمد بن زید	بتری	بتری ^{۴۴۱}	جخ	-	-	تفرد	بتری ^{۴۴۲}	بتری ^{۴۴۳}	-
۱۰۲ محمد بن زید بن مروان ابوعبدالله	زیدی	من احد مشایخ الزیدیه ^{۴۴۴}	غطا	-	-	تفرد	-	-	-
۱۰۳ محمد بن عبدالرحیم بن قبة	امامی	كان اولاً معتزلياً ثم انتقل الى	ست	امامی ^{۴۴۶}	-	موافق جش	امامی ^{۴۴۷}	امامی ^{۴۴۸}	امامی

۴۲۸. عدة الاصول، ج ۱، ص ۱۳۳.
۴۳۲. رجال الطوسی، ش ۴۹۵۸ و ۵۱۴۴.
۴۳۳. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۹۳۴)
۴۳۴. فلا ینبغی التأمل فی تقدم قول النجاشی هو ثقة الظاهر فی العدل الامامی. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۱۰۴۵۰)
۴۳۵. فلو لم یکن محمد بن بکر واقفياً، لم یمكن للحسن من الصلاة علیه. (معجم الرجال، ج ۱۶، ش ۱۰۳۴۳)
۴۳۶. واقفی علی تأمل.
۴۳۷. الفهرست، ش ۶۵۵ و ۷۱۲.
۴۳۸. عامی. (رجال النجاشی، ش ۸۷۹)
۴۳۹. العامی صاحب التاريخ. (تنقیح المقال، ج ۲، ش ۱۰۴۸۰)
۴۴۰. یظهر من تفسیره و تاریخه، انه كان عامياً، كما صرح به النجاشی و الشیخ. (معجم الرجال، ج ۱۶، ش ۱۰۳۸۰)
۴۴۱. رجال الطوسی، ش ۱۶۱۶.
۴۴۲. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۰۷۲۴)
۴۴۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۵، ش ۱۰۸۰۹)
۴۴۴. الغیبة، ص ۲۹۹.
۴۴۶. كان قديماً من المعتزلة، و تبصر و انتقل. (رجال النجاشی، ش ۱۰۲۳)
۴۴۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۰۹۲۳)
۴۴۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۷، ش ۱۱۰۷۱)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
		القول بالامامة ^{۴۴}							
۱۰۴ محمد بن عبدالله الجلاب	واقفی	واقفی ^{۴۴۹}	جخ	-	-	تفرد	واقفی ^{۴۵۰}	واقفی ^{۴۵۱}	واقفی
۱۰۵ محمد بن عبدالله بن مملک الاصفهانی	امامی	كان معتزليا و رجع على يد عبدالرحمن بن احمد بن جبرويه رحمه الله ^{۴۵۲}	س ت	-	امامی ^{۴۵۳}	موافق جش	امامی ^{۴۵۴}	امامی ^{۴۵۵}	امامی ^{۴۵۶}
۱۰۶ محمد بن علی بن محمد بن رباح الزهري	واقفی	جدهم عمر بن رباح القلاء... وقف و كل ولده واقفة ^{۴۵۷} محمد بن علی بن محمد بن رباح و كان شديد العناد ^{۴۵۸}	س ت جخ	-	واقفی ^{۴۵۹}	موافق جش	واقفی ^{۴۶۰}	واقفی ^{۴۶۱}	واقفی

۴۴۵. الفهرست، ش ۵۹۷.

۴۴۹. رجال الطوسی، ش ۵۱۴۲.

۴۵۰. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۰۹۵۰)

۴۵۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۷، ش ۱۱۱۵۶)

۴۵۲. الفهرست، ش ۹۰۷.

۴۵۳. كان معتزليا و رجع. (رجال النجاشی، ش ۱۰۳۳)

۴۵۴. فی اعلی درجات الحسن. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۰۰۳)

۴۵۵. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۷، ش ۱۱۱۴۹)

۴۵۶. امامی كان من المعتزلة و رجع.

۴۵۷. الفهرست، ش ۸۲.

۴۵۸. رجال الطوسی، ش ۶۰۱۴.

۴۵۹. وقف و كل ولده واقفة. (رجال النجاشی، ش ۲۳۹)

۴۶۰. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۱۴۲)

۴۶۱. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۸، ش ۱۱۳۶۹)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۱۰۷. محمد بن عمرو	واقفی	واقفی ۴۶۳	جخ	-	-	تفرد	واقفی ۴۶۳	واقفی ۴۶۴	-
۱۰۸. محمد بن محمد بن رباح الزهری	واقفی	احمد بن محمد بن علی بن عمر بن رباح و اخوه محمد... واقفة ۴۶۵	جخ	-	واقفی ۴۶۶	موافق جش	واقفی ۴۶۷	واقفی ۴۶۸	واقفی
۱۰۹. محمد بن یحیی الخثعمی	عامی	هو عامی ۴۶۹	صا	-	امامی ۴۷۰	متخالف جش	امامی ۴۷۱	امامی ۴۷۲	امامی ۴۷۳
۱۱۰. المرقع بن قمامة	کیسانی	کان کیسانیا ۴۷۴	جخ	-	کیسانی ۴۷۵	موافق کش	کیسانی ۴۷۶	کیسانی ۴۷۷	کیسانی

۴۶۲. رجال الطوسی، ش ۵۱۴۵.

۴۶۳. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۱۶۵)

۴۶۴. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۸، ش ۱۱۴۸۴)

۴۶۵. رجال الطوسی، ش ۶۰۱۴.

۴۶۶. وقف و کلّ ولده واقفة. (رجال النجاشی، ش ۲۲۹)

۴۶۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۳۳۲)

۴۶۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۳، ش ۸۸۷)

۴۶۹. الاستبصار، ج ۲، ص ۳۰۵.

۴۷۰. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۹۶۳)

۴۷۱. لا یعقل اطلاق النجاشی العدل الامین الضابط علیه الثقة مع كونه عامیا. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۵۰۷)

۴۷۲. اذا كان محمد بن یحیی الخثعمی عامیا، فلما ذا لم يتعرض له فی التهذیب، و لا فی کتابیه الفهرست و الرجال. (معجم الرجال،

ج ۱۹، ش ۱۲۰۱۹)

۴۷۳. امامی و لیس بعامی.

۴۷۴. رجال الطوسی، ش ۸۳۵.

۴۷۵. هذا الخبر يدل على أنه كان کیسانیا. (رجال الکشی، ش ۱۵۲)

۴۷۶. یكون کیسانیا. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۶۵۲)

۴۷۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۹، ش ۱۲۲۴۸)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۱۱۱ مسعدة بن صدقة	عامی	عامی ۴۷۸	جنگ	امامی ۴۷۹	بتری ۴۸۰	مخالف جش و کش	عامی / بتری ۴۸۱	عامی / بتری ۴۸۲	سکوت ۴۸۳
۱۱۲ مقاتل بن سلیمان البلخی	بتری	بتری ۴۸۴	جنگ	-	بتری ۴۸۵	موافق کش مخالف قی	عامی / بتری ۴۸۶	عامی / بتری ۴۸۷	بتری
۱۱۳ مقاتل بن قیاما	واقفی	واقفی ۴۸۸	جنگ	-	-	تفرد	امامی ۴۸۹	واقفی ۴۹۰	-
۱۱۴ منصور بن المعتمر السلمی	بتری	بتری ۴۹۱	جنگ	-	-	تفرد	امامی ۴۹۲	بتری ۴۹۳	بتری

۴۷۸. رجال الطوسی، ش ۱۶۰۹.
۴۷۹. با توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۱۱۰۸)
۴۸۰. بتری. (رجال الکشی، ش ۷۳۳)
۴۸۱. یكون الرجل من الموثق. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۱۷۱۲)
۴۸۲. البتري العامی. (معجم الرجال، ج ۱۹، ش ۱۲۳۰۵)
۴۸۳. لم يتضح مذهبه، قيل عامی بتري.
۴۸۴. رجال الطوسی، ش ۱۶۱۸.
۴۸۵. بتري. (رجال الکشی، ش ۷۳۳) برقی در موردش می گویند: حدیثی دون عامی. (رجال البرقی، ص ۴۶).
۴۸۶. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۰۹۴)
۴۸۷. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۹، ش ۱۲۶۳۲)
۴۸۸. رجال الطوسی، ش ۵۴۲۸.
۴۸۹. یوضح كونه اماميا. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۰۹۵)
۴۹۰. اقول: هذه الرواية صريحة في ان الرجل كان قاتلا بامامة الرضا عليه السلام ... و لكن الرواية ضعيفة جدا. (معجم الرجال، ج ۱۹، ش ۱۲۶۳۴)
۴۹۱. رجال الطوسی، ش ۱۶۱۷.
۴۹۲. الامامی. (تنقیح المقال، ج ۳، الکنی، ص ۳۰)
۴۹۳. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۱۹، ش ۱۲۷۱۲)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۱۱۵ منصور بن یونس بزرج	واقفی	واقفی ^{۴۹۴}	جخ	امامی ^{۴۹۵}	واقفی ^{۴۹۶}	مخالف جش موافق کش	امامی ^{۴۹۷}	-	واقفی
۱۱۶ موسی بن بکر الواسطی	واقفی	واقفی ^{۴۹۸}	جخ	سکوت ^{۴۹۹}	-	تفرد	امامی ^{۵۰۰}	واقفی ^{۵۰۱}	واقفی
۱۱۷ نوح بن دراج النخعی	عامی	عملت الطائفة بما رواه... نوح بن دراج... من العامة ^{۵۰۲}	عد	امامی ^{۵۰۳}	امامی ^{۵۰۴}	مخالف جش و کش	امامی ^{۵۰۵}	امامی ^{۵۰۶}	امامی ^{۵۰۷}
۱۱۸ وهب بن وهب القرشی	عامی	هو المذهب ^{۵۰۸} عامی ^{۵۰۹} هو عامی	ست یب	امامی ^{۵۱۰}	-	مخالف جش موافق غض	عامی ^{۵۱۱}	عامی ^{۵۱۲}	عامی

۴۹۴. رجال الطوسی، ش ۵۱۱۹.
۴۹۵. ثقة. (رجال النجاشی، ش ۱۱۰۰)
۴۹۶. نقل روایت دال بر وقف. (رجال الکشی، ش ۸۹۳)
۴۹۷. قول النجاشی منصور بن یونس ثقة شهادة بامامیة المنافیة للوقف. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۱۷۹)
۴۹۸. رجال الطوسی، ش ۵۱۰۸.
۴۹۹. رجال النجاشی، ش ۱۰۸۱.
۵۰۰. امامی ممدوح. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۲۲۵)
۵۰۱. عدم تعرض النجاشی و الکشی لا یکشف عن عدم الوقف. (معجم الرجال، ج ۲۰، ش ۱۲۷۶۷)
۵۰۲. عدة الاصول، ج ۱، ص ۱۴۹.
۵۰۳. کان صحیح الاعتقاد. (رجال النجاشی، ش ۲۵۴) من اصحابنا و کان یخفی امره. (ش ۳۲۸)
۵۰۴. کان من الشیعة. (رجال الکشی، ش ۴۶۸)
۵۰۵. فکونه عامیا ینبغی رفضه. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۵۸۹)
۵۰۶. صحیح الاعتقاد. (معجم الرجال، ج ۲۰، ش ۱۳۱۳۳)
۵۰۷. امامی کان یتعمل التقیة.
۵۰۸. الفهرست، ش ۷۷۹.
۵۰۹. تهذیب الاحکام، ج ۱، ص ۳۲.
۵۱۰. یا توجه به دلالت مقدمه رجال نجاشی مبنی بر گردآوری مؤلفان شیعی. (رجال النجاشی، ش ۱۱۱۵) ابن غضائری در مورد او می‌گوید: کذاب عامی. (الرجال لابن الغضائری، ش ۱۵۱)
۵۱۱. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۲۷۰۹)
۵۱۲. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۰، ش ۱۳۲۲۸)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر		
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری
۱۱۹ یاسر بن النصر	عامی	عامی ۵۱۳	جنج	-	-	تفرد	-	-	-
۱۲۰ یحیی بن الحسین بن زید الشهید	واقفی	واقفی ۵۱۴	جنج	-	-	تفرد	واقفی ۵۱۵	واقفی ۵۱۶	واقفی
۱۲۱ یحیی بن القاسم الحذاء	واقفی	واقفی ۵۱۷	جنج	-	واقفی ۵۱۸	موافق کش	واقفی ۵۱۹	واقفی ۵۲۰	واقفی ۵۲۱
۱۲۲ یحیی بن سعید بن فروخ القطان	عامی	کان من ائمة الحديث ۵۲۲	جنج	عامی ۵۲۳	-	موافق جش	عامی ۵۲۴	عامی ۵۲۵	عامی
۱۲۳ یحیی بن یحیی بن بکر التمیمی	عامی	عامی ۵۲۶	جنج	-	-	تفرد	عامی ۵۲۷	عامی ۵۲۸	عامی

۵۱۳. رجال الطوسی، ش ۵۴۸۶.

۵۱۴. رجال الطوسی، ش ۵۱۷۰.

۵۱۵. [قبول] روایاته التي رواها قبل الوقف. (تنقيح المقال، ج ۳، ش ۱۳۰۰۳)

۵۱۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۵۱۳)

۵۱۷. رجال الطوسی، ش ۵۱۷۲.

۵۱۸. واقفی، (رجال الکشی، ش ۹۰۱)

۵۱۹. کان واقفا. (تنقيح المقال، ج ۳، ش ۱۲۹۷۵)

۵۲۰. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۶۰۰)

۵۲۱. واقفی، قيل برجوعه عن الوقف.

۵۲۲. رجال الطوسی، ش ۴۷۸۹.

۵۲۳. عامی. (رجال النجاشی، ش ۱۱۹۴)

۵۲۴. هذا عامی. (تنقيح المقال، ج ۳، ش ۱۳۰۳۳)

۵۲۵. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۵۴۷)

۵۲۶. رجال الطوسی، ش ۵۴۸۲.

۵۲۷. نقل اقوال رجالیان. (تنقيح المقال، ج ۳، ش ۱۳۰۹۱)

۵۲۸. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۶۳۱)

عنوان راوی	دیدگاه شیخ طوسی			دیدگاه رجالیان متقدم		وضعیت دیدگاه	دیدگاه رجالیان معاصر			
	دیدگاه	عبارت	منبع	نجاشی	کشی		مامقانی	خوبی	شبیبری	
النیسابور ی										
یزید بن خليفة الحارث الجلواني	۱۲۴	واقفی	واقفی ^{۵۳۹}	جخ	سکوت ۵۳۰	-	تفرد	واقفی ^{۵۳۱}	واقفی ^{۵۳۲}	واقفی
يعقوب بن شيبه السدوسي	۱۲۵	عامی	عامی المذهب ^{۵۳۳}	ست	عامی ^{۵۳۴}	-	موافق جش	سکوت ۵۳۵	عامی ^{۵۳۶}	-
يوسف بن الحارث ابو بصير	۱۲۶	بتری	بتری ^{۵۳۷}	جخ	-	بتری ^{۵۳۸}	موافق کش	-	بتری ^{۵۳۹}	بتری
يوسف بن يعقوب الجللي	۱۲۷	واقفی	واقفی ^{۵۴۰}	جخ	-	-	تفرد	واقفی / فطحی	سکوت ۵۴۲	شیعی ^{۵۴۳}

ب) تحلیل جدول دیدگاه‌ها

این جدول، نشان می‌دهد که حجم اظهار نظرهای مذهبی شیخ طوسی در خصوص «واقفه» نسبت به دیگر مذاهب بسیار بیشتر است. این سخن را می‌توان در خصوص دیدگاه‌های وی در کتاب

۵۲۹. رجال الطوسی، ش ۵۱۷۱.

۵۳۰. رجال النجاشی، ش ۱۲۲۴.

۵۳۱. واقفی، (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۳۱۲۴)

۵۳۲. واقفی، (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۴۸۳)

۵۳۳. الفهرست، ش ۸۱۰.

۵۳۴. صاحب حدیث من العامة. (رجال النجاشی، ش ۱۲۱۸)

۵۳۵. لا حجة لی فیہ فلا ینتج شیئا. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۳۲۸۰)

۵۳۶. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۷۶۱)

۵۳۷. رجال الطوسی، ش ۱۶۶۵.

۵۳۸. بتری، (رجال الکشی، ش ۷۳۳)

۵۳۹. نقل اقوال رجالیان. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۸۱۸)

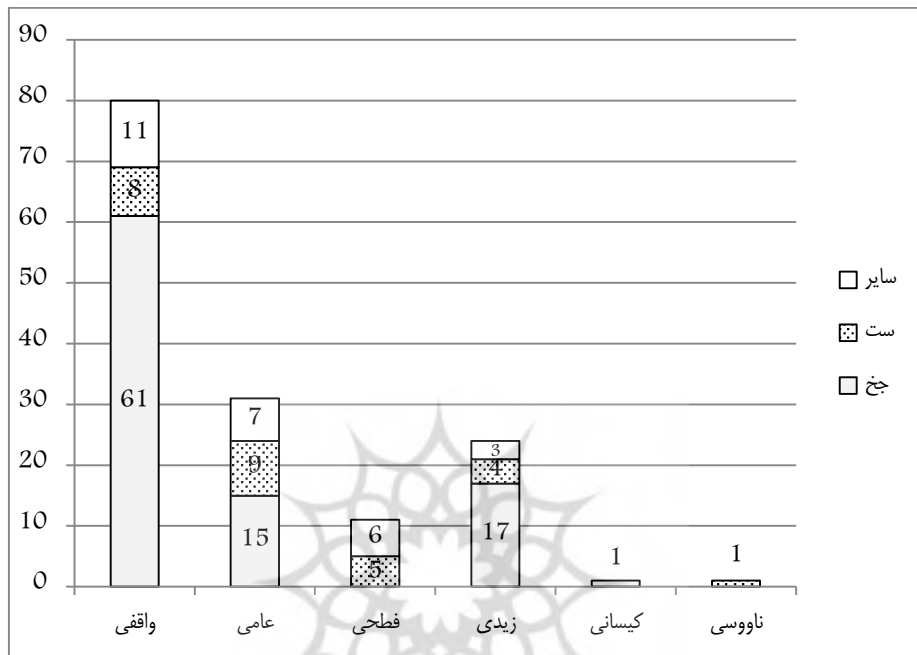
۵۴۰. رجال الطوسی، ش ۵۱۷۳.

۵۴۱. نقل اقوال رجالیان. (تنقیح المقال، ج ۳، ش ۱۳۳۳۹)

۵۴۲. فهو مجهول الحال. (معجم الرجال، ج ۲۱، ش ۱۳۸۴۱)

۵۴۳. شیعی، رمی بالوقف و الفطحیه.

«الرجال» نسبت به سایر آثارش نیز به میان آورد؛ جناب شیخ حجم قابل توجهی از دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه خویش را در کتاب الرجال بازتاب داده است. پدیده‌ای که با توجه به شمار فراوان راویان در کتاب الرجال (۶۴۲۹ عنوان راوی) نسبت به کتاب الفهرست (۹۱۲ مؤلف)، طبیعی می‌نماید. نمودار فراوانی دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی بر محور مذاهب و منابع به این صورت است:

دیدگاه‌های شیخ طوسی در موارد قابل توجهی، متفردانه و منحصر به فرد بوده است. وی ۴۸ راوی را با نسبت فساد مذهب همراه ساخته (یعنی ۳۶٪ دیدگاه‌های او)، در حالی که سایر رجالیان، چنین نسبتی را به آن راوی نداده و شیخ را در این دیدگاه، همراهی نکرده‌اند. نوع برخورد رجالیان معاصر با این گونه دیدگاه‌های شیخ طوسی نیز حائز اهمیت است. مامقانی در شش مورد، خوبی در دو مورد و شبیری در یک مورد از راویان، با دیدگاه متفردانه شیخ، مخالفت کرده و یا نسبت به تأیید دیدگاه وی، سکوت کرده‌اند.

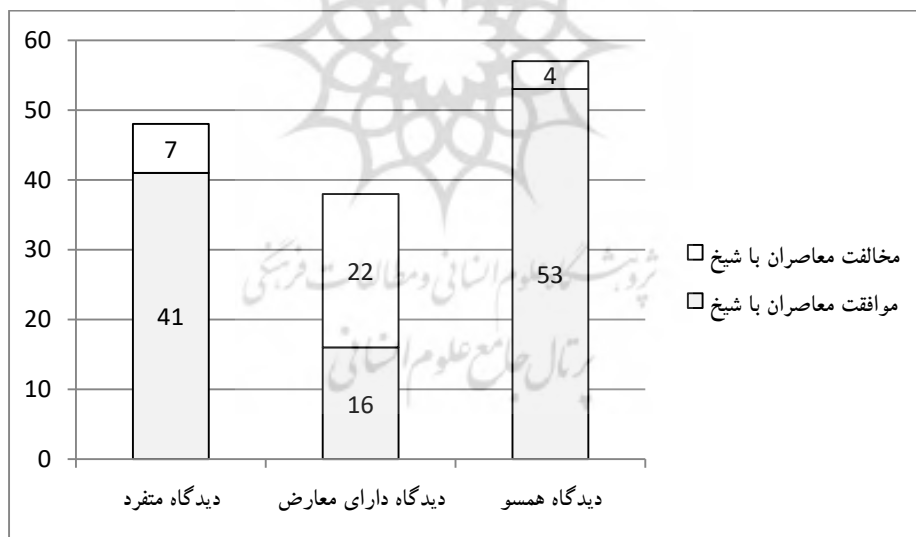
در شماری از موارد، دیدگاه شیخ طوسی با دیدگاه برخی از رجالیان متقدم در تعارض است. این دیدگاه‌های دارای معارض او، ۲۸ مورد است که بیشتر آن در تقابل با دیدگاه‌های نجاشی به ثبت رسیده است. نجاشی در هشت مورد از این دیدگاه‌ها با نظرات شیخ طوسی مخالفت صریح کرده یعنی بیانی در مقابل بیان شیخ طوسی ارائه داده است؛ اما در سایر موارد با بازتاب ندادن دیدگاه شیخ طوسی و یا ارائه بیانی در مقابل سکوت شیخ طوسی، مخالفت خویش را ابزار داشته است.

حل کردن تعارض میان دیدگاه متقدمان، یکی از اصلی‌ترین چالش‌های رجالیان معاصر است. مامقانی در تحلیل دیدگاه‌های دارای معارض شیخ طوسی، همانند دیدگاه‌های متفردانه او، مخالفت‌های

بسیاری با وی داشته است. او در تعارض میان متقدمان، ۱۶ بار با طوسی و هشت بار با رجالی مقابل شیخ، مخالفت کرده است. مامقانی حتی آن هنگام که دیدگاه شیخ طوسی همسو با دیدگاه دیگر رجالیان است نیز گاهی به مخالفت با آنان پرداخته است. این دست از مخالفت‌های او در چهار مورد از راویان به چشم می‌خورد.

دیگر رجالیان معاصر در هنگام تعارض میان متقدمان، کمتر از مامقانی به مخالفت با طوسی پرداخته‌اند. خویی ۱۷ بار دیدگاه طوسی را پذیرفته و هفت بار نظر رجالی مقابل را ارجح دانسته و در شماری از موارد نیز سکوت کرده است. شبیری نیز ۱۴ بار با طوسی همراهی کرده، ۱۲ بار با او مخالفت داشته و در دو مورد، سکوت کرده است. البته باید به این نکته نیز توجه داشت که خویی و احتمالاً شبیری در بسیاری از مواردی که دیدگاه شیخ طوسی را پذیرفته، قائل به وقوع تعارض نبوده‌اند؛ چه این که در بسیاری از آنها، نسبت فساد مذهب شیخ طوسی به یک راوی با ثقه دانستن او توسط نجاشی همراه شده که نگارنده و مامقانی این موارد را به عنوان نوعی از تعارض به ثبت رسانده است. در حالی که خویی قائل به تعارض در این موارد نبوده و «ثقة»های نجاشی را نشانه بر امامی بودن راوی نگرفته است.

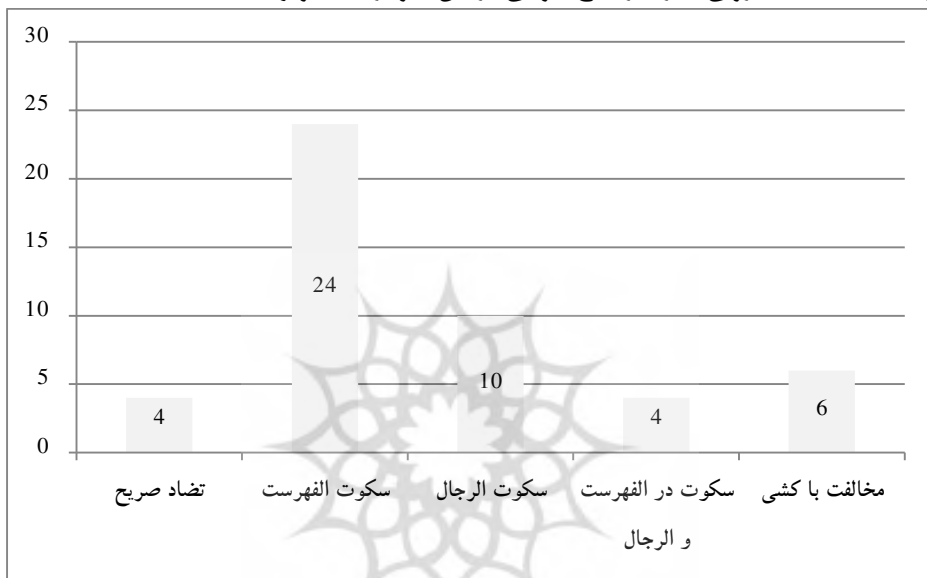
نمودار دیدگاه‌های «همسو»، «متفردانه» (منحصر به فرد) و نیز «دارای معارض» شیخ طوسی به همراه موضع‌گیری سه رجالی معاصر در مورد این دیدگاه‌ها، در تصویر زیر نمایان است:

از دیگر دیدگاه‌های بحث‌برانگیز شیخ طوسی در خصوص مذهب راویان، مواردی است که در میان آثار خود شیخ طوسی، اختلاف وجود دارد. او در مورد چهار راوی، دو دیدگاه متضاد را مطرح نموده است و در مورد ۴۲ راوی با سکوتش در الرجال یا الفهرست، به تأیید دیدگاهش مبنی بر فساد مذهب آن راوی نپرداخته که شاید بتوان آن را مخالفت درونی به حساب آورد. وی ۲۴ بار در الفهرست، ۱۰ بار در الرجال و چهار بار در هر دو کتاب در بیان مذهب راوی سکوت کرده در حالی که در کتاب

دیگرش به آن راوی، نسبت فساد مذهب داده است. می‌توان اختلافات طوسی با رجال کشی را نیز به این قسمت ملحق کرد. زیرا آن چه در حال حاضر از کتاب کشی در اختیار ماست، بخش‌هایی است که شیخ طوسی برگزیده و به گونه‌ای، تأیید وی را به همراه دارد. در نتیجه تعارض میان رجال کشی و آثار شیخ طوسی، به نوعی تضاد در میان آثار یک نویسنده به شمار می‌رود. با این مقدمه، طوسی در شش مورد از راویان، نظرات مذهب‌شناسانه متعارضی با کشی بیان کرده است که به آمار تضاد درونی آثار شیخ طوسی افزوده می‌گردد.

وضعیت «اختلاف درونی» در آثار شیخ طوسی در این نمودار به تصویر کشیده شده است:

نتیجه

با تحلیل آمار دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی و مقایسه آن با دیدگاه «رجالیان متقدم» و «سه رجالی معاصر»، نکات زیر به دست می‌آید:

۱. راویان «واقفی»، بسیار بیشتر از سایر راویان فاسد المذهب، در دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی به چشم می‌خورند.
۲. دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی بیش از هر اثر دیگرش در کتاب «الرجال» ایشان بیان شده است.
۳. سی و شش درصد از دیدگاه‌های مذهب‌شناسانه شیخ طوسی به صورت «متفردانه» بیان شده است. با توجه به معارض نداشتن این گونه دیدگاه‌ها، مخالفت معاصران با این دیدگاه‌ها، اندک بوده است.

۴. درباره ۲۸ راوی، دیدگاه مذهب‌شناسانه شیخ طوسی با سایر رجالیان متقدم «تعارض» دارد. بیشتر این تعارض‌ها میان طوسی و نجاشی رخ داده است. موضع‌گیری معاصران در بیشتر این موارد، مخالفت با طوسی بوده است.
۵. در خصوص ۴۸ راوی، دیدگاه مذهب‌شناسانه شیخ طوسی در آثار مختلف وی، دچار اختلاف و ناهماهنگی است. در شماری از موارد، او در آثار مختلفش به صراحت، دو دیدگاه متضاد را درباره یک راوی مطرح می‌کند و در شماری، دیدگاه مذهب‌شناسانه خود در یک اثر را با سکوتش در آثار رجالی خویش، به گونه‌ای انکار می‌کند.

کتاب‌نامه

۱. الاستبصار فی ما اختلف من الاخبار، محمد بن حسن طوسی، تحقیق حسن موسوی خراسان، تهران، دار الکتب الاسلامیه، اول، ۱۳۹۰ق.
۲. اعتبارسنجی احادیث شیعه، سید علی رضا حسینی شیرازی، تهران، سمت، اول، ۱۳۹۷ش.
۳. تلخیص الشافی، محمد بن حسن طوسی، قم، محبتین، اول، ۱۳۸۲ش.
۴. تنقیح المقال فی علم الرجال (رحلی)، عبد الله مامقانی، اول.
۵. تهذیب الاحکام، محمد بن حسن طوسی، تحقیق سید حسن موسوی خراسان، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چهارم، ۱۴۰۷ق.
۶. رجال البرقی، احمد بن محمد بن خالد برقی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳ق.
۷. رجال الطوسی، محمد بن حسن طوسی، نجف، انتشارات حیدریه، ۱۳۸۱ق.
۸. رجال الکشی، محمد بن عمر کشی، مشهد، انتشارات دانشگاه مشهد، ۱۳۴۸ش.
۹. رجال النجاشی، احمد بن علی نجاشی، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۰۷ق.
۱۰. الرجال لابن الغضائری، احمد بن حسین بن غضائری، قم، مؤسسه اسماعیلیان، ۱۳۶۴ق.
۱۱. الرسائل الرجالیة، محمد بن محمد بن ابراهیم کلباسی، تحقیق محمد حسین درایتی، قم، دار الحدیث، اول، ۱۴۲۲ق.
۱۲. العدة فی اصول الفقه، محمد بن حسن طوسی، قم، ستاره، اول، ۱۴۱۷ق.
۱۳. الغیبة للحجة، محمد بن حسن طوسی، قم، دار المعارف الاسلامی، اول، ۱۴۱۱ق.
۱۴. الفهرست، محمد بن حسن طوسی، نجف، المكتبة المرتضویة.
۱۵. معجم رجال الحدیث و تفصیل طبقات الرواة، ابو القاسم خویی، پنجم، ۱۴۱۳ق.
۱۶. نرم افزار جامع الاحادیث، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، ویرایش ۳/۵، ۱۳۹۱ش.
۱۷. نرم افزار درایة النور، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، ویرایش ۱/۲، ۱۳۸۵ش.
۱۸. نرم افزار رجال شیعه، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، نسخه ۱.
۱۹. نرم افزار مجموعه آثار شیخ طوسی، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور.